

PROPISI IZ OBLASTI ARHIVSKE SLUŽBE

NOVI PROGRAMI STRUČNIH ISPITA

Na temelju čl. 293. tač. 1. savezno s članom 257. Zakona o javnim službenicima čl. 17. Pravilnika o ispitima službenika ustanova u oblasti kulture (Službeni list FNRJ br. 38-1960), Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske na sjednici održanoj 19. V 1961. propisuje

PROGRAM

STRUČNOG ISPITA SLUŽBENIKA USTANOVA U OBLASTI KULTURE

I

Gradivo Programa stručnog ispita sastoji se iz općeg i stručnog dijela a odnosi se na službenike koji imaju zvanja: pomoćni preparator, preparator, konzervator-tehničar, konzervator i kustos; bibliotečni manipulant, knjižničar i bibliotekar; arhivski manipulant, arhivski pomoćnik i arhivist.

II

Program općeg dijela stručnog ispita za službenike ustanova u oblasti kulture obuhvaća:

Za službenike I i II vrste

1. DRŽAVNO I POLITIČKO UREĐENJE JUGOSLAVIJE

Postanak FNRJ — značaj odluka II i III zasjedanja AVNOJ-a — uređenje društveno-ekonomskih odnosa.

Osnovna načela državnog uređenja: načelo narodne suverenosti, načelo društvenog samoupravljanja, načelo federativnog uređenja, načelo jedinstva vlasti, načelo zakonitosti.

Osnovna prava i dužnosti građana u FNRJ: biračko pravo, ostala prava, dužnosti građana.

Savezni organi vlasti — Savezna narodna skupština, nadležnost, Savezno vijeće, Vijeće proizvođača, nadležnost Vijeća SNS-e i njihov odnos, odbori i komisije SNS-e, donošenje zakona.

Izvršni organi Savezne narodne skupštine: Predsjednik Republike, Savezno izvršno vijeće i njihov odnos prema SNS-i.

Organizacija vlasti u NR Hrvatskoj: Sabor i njegova nadležnost, organizacija Sabora, Izvršno vijeće Sabora.

Državna uprava: vrste saveznih i republičkih organa uprave, pravni akti organa uprave, osnovni savezni i republički organi uprave.

Osnovna načela komunalnog uređenja: izbori i sastav narodnog odbora, savjeti i komisije narodnog odbora, organi uprave narodnog odbora, sudac za prekršaje i vijeće za prekršaje, akti narodnog odbora.

Oblici neposrednog učesća radnog naroda u lokalnoj samoupravi: zborovi birača, referendum, mjesni odbor, stambena zajednica.

Sudovi: redovni — njihov sastav, privredni sudovi, vojni sudovi.

Javno tužništvo.

Javno pravobranioštvo.

2. UPRAVLJANJE U DRUŠTVENIM SLUŽBAMA S POSEBNIM OSVRTOM NA UPRAVLJANJE U OBLASTI KULTURE I FINANCIRANJE USTANOVA U OBLASTI KULTURE

Društveno upravljanje u javnim službama.

Društveno upravljanje u ustanovama u oblasti kulture. Razvoj društvenog upravljanja u kulturi. Vrste organa upravljanja (savjeti, vijeća, upravni odbori), njihov sastav i način formiranja u sektorima kulturne djelatnosti. Djelokrug, zadaci i nadležnost ovih organa, način njihova rada, trajanje mandata. Posebno uloga organa upravljanja u novom sistemu financiranja i u novom sistemu raspodjele dohotka kod samostalnih ustanova na području kulture.

Financiranje ustanova u oblasti kulture.

Što se razumijeva pod samostalnom ustanovom. Način financiranja samostalne ustanove. Osiguravanje sredstava za financiranje njihovih djelatnosti. Zajedničko financiranje samostalnih ustanova od strane dviju ili više političko-teritorijalnih jedinica. Vrste prihoda, izvori i način na koji se pojedini prihodi ostvaruju. Raspoređivanje prihoda na fondove. Obaveze za izvršenje određenih zadataka od strane samostalne ustanove. Financijski plan. Završni račun. Nadzor nad zakonitošću finansijskih planova. Nezakonito korištenje odnosno raspolaganje društvenim sredstvima. Uloga Fonda za unapređenje kulturnih djelatnosti. Uloga Fonda za unapređenje izdavačke djelatnosti.

3. ZAKON O JAVNIM SLUŽBENICIMA I DIO PRVI ZAKONA O RADNIM ODNOSIMA

Propisi Zakona o javnim službenicima.

Neke općenite odredbe Zakona: sistematizacija, personalni list, uloga komisije za službeničke poslove, ocjenjivanje zakonitosti rješenja. Razvrstavanje službenika. Zasnivanje službeničkog odnosa. Ovlaštenja i dužnosti službenika. Plaće i nagrade. Radno vrijeme, odmori i dopusti. Naknada za službena putovanja. Naknada za selidbene troškove, odvojen život i rad na terenu.

Vrste odgovornosti službenika: disciplinska odgovornost, kazne za neurednost, kazne za disciplinske presteupe, disciplinski sudovi i disciplinski postupak, materijalna odgovornost, krivična odgovornost za djela protiv službene dužnosti.

Suspenzija službenika. Prestanak službe: po sporazumu, otkazom, ostali načini prestanka, donošenje rješenja o prestanku službe.

Vrste službenika kulturnih ustanova: zvanja, popunjavanje radnih mjesta, stručni ispit, pravo na odmor, napredovanje, ocjenjivanje.

Posebno poznavanje gornjih elemenata u odnosu na svoju ustanovu i svoje zvanje.

Propisi Zakona o radnim odnosima.

Osnovna prava iz radnog odnosa. Plaćeni godišnji i tjedni odmor. Zaštita trudnih žena i majki. Prava službenika za vrijeme neuposlenosti. Radne knjižice.

4. OSNOVNA PRAVA IZ SOCIJALNOG OSIGURANJA

Općenite karakteristike našeg socijalnog osiguranja. Zdravstveno osiguranje: pojam osigurane osobe, sadržaj zdravstvene zaštite, naknada mjesto plaće za vrijeme bolesti odnosno povrede, prava u slučaju trudnoće i porođaja, naknada i pomoć u slučaju smrti, ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu. Invalidsko osiguranje — pojam nesretnog slučaja, invalidska mirovina, profesionalna rehabilitacija (općenito).

Mirovinsko osiguranje: osobna mirovina, vrste, uvjeti za stjecanje, vrste staževa za stjecanje mirovine, mirovinski temelj, zaštitni dodatak, porodična mirovina — tko ima pravo na nju, određivanje temelja i visine, korištenje i gubitak prava na mirovinu. Dodatak na djecu (općenito). Organizacija službe socijalnog osiguranja (općenito).

5. KANCELARIJSKO POSLOVANJE

Terminologija kancelarijskog poslovanja (akt, prilog, predmet, dosije, fascikl, pisarnica). Radno vrijeme. Primanje, otvaranje i pregled pošte, upisivanje spisa u djelovodnik, sistem vođenja djelovodnika, popis akata i upisavanje u registar, raspoređivanje spisa, te interna dostava knjiga. Stručno obrađivanje spisa. Referiranje. Vrste, oblici i sadržaj spisa: službeni dopisi, upravna rješenja, izvorno rješavanje.

Prepisivanje, odobravanje i potpisivanje spisa. Otprema i dostava. Rokovnik predmeta. Pohrana spisa i arhivski znakovi.

Za službenike III i IV vrste

1. DRŽAVNO I POLITIČKO UREĐENJE JUGOSLAVIJE

Osnovna načela državnog uređenja: načelo narodne suverenosti, načelo društvenog samoupravljanja, načelo federativnog uređenja, načelo zakonitosti.

Osnovna prava i dužnosti građana u FNRJ.

Savezna narodna skupština: Savezno vijeće, Vijeće proizvođača, Vijeće naroda, nadležnost vijeća SNS-e i njihov odnos, odbori i komisije SNS-e.

Izvršni organi Savezne narodne skupštine: Predsjednik Republike, Savezno izvršno vijeće.

Organizacija vlasti u NR Hrvatskoj: Sabor i njegova nadležnost, organizacija Sabora, Izvršno vijeće Sabora.

Državna uprava: vrste saveznih i republičkih organa uprave, osnovni savezni i republički organi uprave.

Osnovna načela komunalnog uređenja: izbori i sastav narodnog odbora, savjeti narodnog odbora, organi uprave NO.

Sudovi: redovni — njihov sastav i nadležnost, privredni sudovi.

Javno tužništvo i javno pravobranioštvo — pojam.

2. UPRAVLJANJE U DRUŠTVENIM SLUŽBAMA S POSEBNIM OSVRTOM NA UPRAVLJANJE U OBLASTI KULTURE I FINANCIRANJE USTANOVA U OBLASTI KULTURE

Isto kao za službenike I i II vrste samo općenitije, osobito za službenike IV vrste.

3. ZAKON O JAVNIM SLUŽBENICIMA I DIO PRVI ZAKONA O RADNIM ODNOSIMA

Propisi Zakona o javnim službenicima: razvrstavanje službenika, zasnivanje službeničkog odnosa, ovlaštenja i dužnosti službenika, plaće i nagrade, radno vrijeme,

odmori i dopusti, naknada za službena putovanja. Vrste odgovornosti službenika: disciplinska odgovornost, kazne za neurednost, kazne za disciplinske prestupe, disciplinski postupak, materijalna odgovornost.

Suspenzija službenika.

Način prestanka službe.

Službenici kulturnih ustanova: zvanja, stručni ispit, napredovanje, ocjenjivanje, otkaz službe (općenito).

Posebno poznavanje gornjih elemenata u odnosu na svoju ustanovu i svoje zvanje.

Propisi Zakona o radnim odnosima: osnovna prava iz radnog odnosa, plaćeni godišnji i tjedni odmor, zaštita trudne žene i majke, prava službenika za vrijeme neuposlenosti.

4. OSNOVNA PRAVA IZ SOCIJALNOG OSIGURANJA

Zdravstveno stanje: sadržaj zdravstvene zaštite, naknada mjesto plaće za vrijeme bolesti odnosno povrede, prava u slučaju trudnoće i porođaja, naknada i pomoć u slučaju smrti.

Invalidsko osiguranje.

Mirovinsko osiguranje: osobna mirovina, vrste, uvjeti za stjecanje, vrste staleža za stjecanje mirovine (općenito), mirovinski temelj (općenito), porodična mirovina (općenito). Dodatak na djecu. Organizacija službe socijalnog osiguranja.

5. KANCELARIJSKO POSLOVANJE

Isto kao za službenike I i II vrste samo općenitije naročito za službenike IV vrste.

III

Program **stručnog dijela** ispita službenika u zvanju arhivski manipulant, arhivski pomoćnik III vrste, arhivski pomoćnik II vrste i arhivist.

a) za zvanje arhivski manipulant:

1. ARHIVSKO POSLOVANJE (PREVENTIVNE MJERE ZA ZAŠTITU ARHIVSKE GRAĐE I SREĐIVANJE ARHIVSKOG MATERIJALA)

Uređenje i održavanje arhivskih spremišta. Utjecaj svjetla, topline, vlage i prašine na dokumente, preventivne mjere za zaštitu građe, čuvanje pečata, otisaka i odljeka, mikroteke i raznih zbirki. Sistem sređivanja, integritet serija i princip provenijencije, predpisi i prilozi spisa. Osnovno o inventariziranju i signiranju spisa, te škartiranju građe. Rad vanjske službe i primanje građe u arhiv. Izdavanje građe iz arhivskih spremišta i poslovanje arhivske čitaonice. Sigurnost arhivske zgrade i spremišta.

Osnovne odredbe arhivskog zakonodavstva

2. HISTORIJA NARODA JUGOSLAVIJE — OSNOVNO ZNANJE

Pregled historije naroda Jugoslavije (osnovno znanje). Doseljenje Južnih Slavena na Balkanski poluotok. Srednjovjekovne južnoslavenske države. Naši narodi pod tuđinskom dominacijom od XV do XVIII stoljeća, Dubrovnik, Crna Gora. Razvoj srpske i crnogorske države kroz XIX st. do 1914. god. Borba makedonskog naroda za slobodu do 1914. god. Južnoslavenske zemlje pod Austro-Ugarskom do Prvog Svjetskog rata. Prvi svjetski rat i stvaranje prve zajedničke jugoslavenske države. Slabosti i uzroci sloma kraljevine SHS. Borba radničke klase na čelu s KPJ. Pregled historije NOB-e i stvaranje FNRJ.

b) za zvanje arhivski pomoćnik III vrste:

1. ARHIVISTIKA (OPĆI POJMOVI, RAD NA ZAŠTITI, SREĐIVANJU I OBRADI MATERIJALA, KORIŠTENJE ARHIVSKE GRAĐE, ARHIVSKI DEPO I ZGRADA, ARHIV I REGISTRATURA, RAD U STRUČNOJ BIBLIOTECI)

Opći pojmovi; razdioba arhivistike: arhiv, njegova svrha i karakter, razdioba arhiva. Arhivska građa, utjecaj svjetla, topline, vlage i prašine na dokumente, mikroflora i mikrofauna u arhivu, preventivne mjere za zaštitu građe, laminiranje dokumenata, čuvanje pečata, otisaka i odljeva, mikrofilm i mikroteka. Sistemi sređivanja, integritet serija i princip provenijencije, prethodni radovi za sređivanje novije građe, tehnika sređivanja novije građe, predspisi i prilozi spisa, datiranje. Korištenje arhivske građe, arhivski depo i zgrada, vanjska služba.

2. PROPISI O ARHIVIMA

Osnove zakonodavstva općenito o zaštiti spomenika kulture, a posebno arhivske građe (pojam spomenika kulture, posebno povijesno arhivskog materijala, njegova zaštita i kaznene sankcije za slučaj povrede propisa o zaštiti). Osnovna načela arhivskog zakonodavstva (principi i sankcije; arhivska mreža; propisi građe koja se nalazi van arhivskih ustanova; prodaja i izvoz povijesno arhivske građe). Opća načela o organizaciji i načinu kancelarijskog poslovanja kod organa uprave i kod kotarskih, okružnih i okružnih privrednih sudova. Formiranje i rad komisije za škartiranje.

3. HISTORIJA NARODA JUGOSLAVIJE U VEZI SA FONDOM ARHIVSKE GRAĐE, HISTORIJA XIX I XX VIJEKA NARODA JUGOSLAVIJE — S POSEBNIM OSVRTOM NA ORGANIZACIJU VLASTI I UPRAVE

Historija naroda Jugoslavije u vezi s fondovima arhiva u kojemu kandidat radi. Posebno historija XIX i XX st. naroda Jugoslavije: ekonomskodruštveni odnosi u jugoslavenskim zemljama u XIX i XX st. do 1918. Razvoj organizacije vlasti i uprave u južnoslavenskim zemljama u XIX i XX st. do 1918. Ilirski pokret i srpski ustanak. Borba Srba u Vojvodini za nacionalna prava. Otpor bosanskih feudalaca i seljački ustanci, okupacija i aneksija Bosne i Hercegovine. Borba Makedonaca za crkvenu i kulturnu autonomiju. Stvaranje i izgradnja srpske države. Izgradnja državne organizacije u Crnoj Gori. Politika Austro-Ugarske i drugih sila na Balkanu. Pokret za ujedinjenje južnoslavenskih naroda, posebno u toku prvog svjetskog rata. Stvaranje države SHS i Kraljevine SHS. Razvoj uprave i sudstva u bivšoj Jugoslaviji. Slom stare Jugoslavije. Pregled razvoja NOB-e. KPJ u borbi protiv okupatora i u stvaranju FNRJ. Historija izgradnje narodne vlasti.

4. OSNOVNO POZNAVANJE JEDNOG STRANOG JEZIKA (FRANCUSKI, ENGLESKI, RUSKI, NJEMAČKI, TALIJANSKI, MAĐARSKI ili KOJI ORIJENTALNI JEZIK)

Čitanje i prevođenje odlomaka iz stručne arhivističke literature, štampane arhivske građe i izvornih arhivskih dokumenata na odnosnom stranom jeziku. Sposobnost razumijevanja takvih dokumenata i izrada regesta za njih.

c) za zvanje arhivski pomoćnik druge vrste:

1. ARHIVISTIKA (OPĆI POJMOVI, RAD NA ZAŠTITI, SREĐIVANJU I OBRADI MATERIJALA, KORISTENJE ARHIVSKE GRAĐE, ARHIVSKI DEPO I ZGRADA, ARHIV I REGISTRATURA, RAD U STRUČNOJ BIBLIOTECI)

Kratki pregled razvoja arhiva te arhivske službe u svijetu uopće i napose na području FNRJ. Opći pojmovi arhivistike i arhivske službe. Načela arhivistike u odnosu na potrebe historijske nauke. Arhiv, njegova svrha i karakter, organizacija arhivske službe, informativni centri, pojam arhivske građe, fonda, rukopisne ostavštine, zbirke, diploma, isprava, spisa, pomoćnih knjiga i sl. Čuvanje i nadzor nad arhivskom građom smještenom van arhivskih ustanova, odnos prema registraturama, škartiranje registraturne građe, vrste evidencija vanjske službe, sređivanje novije arhivske građe, sistemi sređivanja, integritet semija i princip provenijencije te pertinencije, organizacija i tehnika sređivanja, datiranja, završni elaborat o sređivanju, pojam, svrha i vrste inventara, bitne karakteristike dobrog inventara, regesta, katalozi i druga naučno informativna pomagala. Utjecaj svjetla, topline, vlage i prašine na dokumenta, mikroflora i mikrofauna u arhivu, preventivne mjere za zaštitu građe, laminiranje dokumenata, čuvanje pečata, otisaka i odljeva, mikrofilm i mikroteka. Kulturno prosvjetna djelatnost arhivskih ustanova. Unutrašnje uređenje arhivske zgrade, odredbe o načinu korištenja arhivske građe. Čuvanje i sigurnost zgrade i spremišta.

2. PROPISI O ARHIVIMA

Osnove zakonodavstva općenito o zaštiti spomenika kulture a posebno povijesno arhivske građe (pojam spomenika kulture, posebno povijesno arhivskog materijala, njegova zaštita i kaznene sankcije za slučaj povrede propisa o zaštiti). Osnovna načela arhivskog zakonodavstva (principi i sankcije); arhivska mreža; propisi građe koja se nalazi van arhivskih ustanova; prodaja i izvoz povijesno arhivske građe). Opća načela o organizaciji i načinu kancelarijskog poslovanja kod organa uprave i kod kotarskih, okružnih i okružnih privrednih sudova. Formiranje i rad komisije za škartiranje.

3. HISTORIJA NARODA JUGOSLAVIJE U VEZI S FONDOM ARHIVSKE GRAĐE XIX I XX VIJEKA NARODA JUGOSLAVIJE — S POSEBNIM OSVRTOM NA ORGANIZACIJU VLASTI I UPRAVE

Historija naroda Jugoslavije u vezi s fondovima Arhiva u kojemu kandidat radi. Posebno historija XIX i XX st. naroda Jugoslavije: ekonomsko-društveni odnosi u južnoslavenskim zemljama u XIX i XX st. do 1918. Ilirski pokret i srpski ustanak. Borba Srba u Vojvodini za nacionalna prava. Otpor bosanskih feudalaca i seljački ustanci. Okupacija i aneksija Bosne i Hercegovine. Borba Makedonaca za crkvenu i kulturnu autonomiju. Ilindenski ustanak. Stvaranje srpske države, izgradnja državne organizacije u Crnoj Gori. Politika Austro-Ugarske i drugih sila na Balkanu. Pokret za ujedinjenje južnoslavenskih naroda, posebno u toku prvog svjetskog rata. Stvaranje države SHS i Kraljevine SHS. Političke stranke u bivšoj Jugoslaviji i ekonomsko-društveni problemi naroda Jugoslavije. Razvoj uprave, sudstva i privrede u bivšoj Jugoslaviji. Slom stare Jugoslavije. Pregled razvoja NOB-e. KPJ u borbi protiv okupatora i u stvaranju FNRJ. Historija izgradnje narodne vlasti.

4. OSNOVNO POZNAVANJE JEDNOG STRANOG JEZIKA (FRANCUSKI, ENGLISKI, RUSKI, NJEMAČKI, TALIJANSKI, MAĐARSKI ILI KOJI ORIJENTALNI JEZIK)

Čitanje i prevođenje odlomaka iz stručne arhivističke literature, štampane arhivske građe i izvornih arhivskih dokumenata na odnosnom stranom jeziku. Sposobnost i razumijevanje takvih dokumenata i izrada regesta za njih.

d) za zvanje arhivist:

1. ARHIVISTIKA (HISTORIJA ARHIVA, TEORIJA I PRAKSA, KONZERVACIJA, RESTAURACIJA I PUBLIKOVANJE GRAĐE)

a) Kratki pregled razvoja arhiva te arhivske službe u svijetu uopće i napose na području FNRJ. Bibliografski pregled domaće i strane arhivističke literature. Povijesni izvori za nacionalnu povijest u domaćim i stranim arhivima.

b) Opći pojmovi arhivistike i arhivske građe, Arhivistika, njezina vrela i razdioba; načela arhivistike u odnosu na potrebe historijske nauke; arhiv, njegova svrha, karakter i savremeni zadaci; organizacija arhivske službe; vrste arhivskih ustanova; državni i regionalni arhivi, specijalni arhivi; pitanje koncentracije arhivske građe, informativni centri; organizacija rada u arhivu; pojam arhivske građe, rukopisne ostavštine, zbirki, historijske dokumentacije uopće, a posebno i pojedinačno diploma, isprava, spisa i pomoćnih knjiga i sl.; sastavni dijelovi fonda, rukopisne ostavštine i zbirki.

c) Vanjska služba arhiva. Čuvanje, zaštita i nadzor nad arhivskom građom smještenom van arhivskih ustanova. Arhivska djelatnost biblioteka, muzeja i naučnih ustanova, evidencija i nadzor njihovih arhivskih zbirki, suradnja s tim ustanovama. Privatni arhivi, njihova evidencija i nadzor. Odnos prema registraturama, nadzor, škartiranje u arhivskim ustanovama i van njih, preuzimanje građe iz registratura. Vrste evidencija vanjske službe. Suradnja s konzervatorskim zavodima i organima opće uprave.

d) Sređivanje arhivske građe. Osnovno i detaljno sređivanje. Sistemi sređivanja, integritet serija i princip provenijencije te pertinencije, prethodni radovi za sređivanje, plan sređivanja, uspostavljanje glavnih serija, predspisi i prilozi spisa, datiranje. Organizacija i tehnika sređivanja. Završni elaborat o sređivanju.

e) Izrada inventara. Pojam, svrha i vrste inventara, principi i pravila za izradu inventara. Bitne karakteristike dobrog inventara.

f) Naučno-informativna pomagala. Regesta, katalogi, indeksi, registri, tabele, vodiči i kartoteke. Svrha i način izrade ovih pomagala.

g) Konzervacija i restauracija. Fizička i kemijska svojstva materije na kojoj su pisani dokumenti, utjecaj svijetla, topline, vlage i prašine, mikroflora i mikrofauna u arhivima, preventivne mjere za zaštitu građe, metodi i principi restauracije dokumenata, laminiranje dokumenata, čuvanje pečata, otisaka i odljeva.

h) Mikrofilmovanje i uređenje mikroteke. Fotoreprodukcije.

i) Publiciranje građe (kritično izdavanje dokumenata, plan, metod i pravila za objavljivanje dokumenata).

j) Kulturno-prosvjetna djelatnost arhivskih ustanova. Izložbe, suradnja s nastavom, popularizacija i propaganda arhivske službe.

k) Arhivska zgrada. Unutrašnje uređenje, radne i spremišne prostorije, laboratoriji i radionice. Normativi za spremište. Čuvanje i sigurnost zgrade i spremišta. Adaptacije starih zgrada.

2. POMOĆNE HISTORIJSKE NAUKE (DIPLOMATIKA, PALEOGRAFIJA, SFRAGISTIKA, KRONOLOGIJA, GENEALOGIJA — U OKVIRU ARHIVSKE GRAĐE ODREĐENOG PODRUČJA ILI NARODNE REPUBLIKE)

a) Diplomatika. Porijeklo i povijest diplomatike. Opća diplomatika: nomenklatura diplomatskih izvora, geneza dokumenata, njihove značajke, dokumentacija, formule i formulari, sastav, jezik i stil, tradicija (originali i neoriginali), falsifikati, registri, kartulari i dr., metode transkripcije dokumenata i tehnika izdanja.

Posebna diplomatika: klasifikacija dokumenata. Kancelarije, vladarske isprave, papirske, gradske, sudbene, privatne, notarijat.

Osvrt na diplomatiku kod Južnih Slavena.

b) Paleografija. Postanak i razvitak pisma uopće. Povijest paleografije. Materija i instrumenti pisanja. Kapitalno, uncijalno, poluuncijalno i kurzivno pismo. Nacionalne skripture. Karolina, gotička i humanistička skriptura. Kratice.

c) Sfragistika. Razvoj sfragistike. Pečati u srednjem i novom vijeku, materija, oblici, način pečačenja, čuvanje, klasificiranje, napisi, falsifikati.

d) Kronologija. Računanje godina. Različite ere. Početak godine. Indikcije. Ciklusi. Epakte. Nedjeljno slovo. Kalendar rimski, Grgurov, francuske revolucije, židovski i muslimanski.

e) Genealogija. Tipovi genealogije po osnovnim zasadama. Metoda sastavljanja. Genealogijski izvori. Genealogijska kritika. Pomagala.

6. Osnovi heraldike

zakoni o istoj materiji, Uputstvo o prikupljanju, čuvanju i povremenom škartiranju arhivske građe). Arhivsko zakonodavstvo u širem smislu (Uredba o kancelarijskom poslovanju i Uputstvo za izvršenje te Uredbe; sudski poslovnik, te slični interni resorni propisi o postupku s arhivskom građom).

5. STRANI JEZIK PO IZBORU (FRANCUSKI, ENGLISKI, RUSKI, NJEMAČKI, TALIJANSKI, MAĐARSKI ILI KOJI ORIJENTALNI JEZIK)

Čitanje i dobro prevođenje odlomaka iz stručne arhivističke literature, štampane arhivske građe i izvornih arhivskih dokumenata, pri čemu se mora pokazati dobro poznavanje gramatičkih i stilskih konstrukcija u odnosnom stranom jeziku. Dobro razumijevanje teksta mora se očitovati u laganom i brzom redigiranju sadržaja regesta.

6. OSNOVNO POZNAVANJE STAROSLAVENSKOG JEZIKA ILI JEDNOG OD KLASIČNIH JEZIKA (GRČKI ILI LATINSKI)

Čitanje i prevođenje štampane arhivske građe i izvornih arhivskih dokumenata na odnosnom jeziku. Sposobnost razumijevanja takvih dokumenata i pravljenja regesta za njih.

Predsjednik savjeta:

ANICA MAGAŠIĆ, v. r.

Na temelju člana 289. stav 4. Zakona o javnim službenicima i čl. 34. stav 1. Pravilnika o ispitima službenika ustanova u oblasti kulture (Službeni list FNRJ br. 38-1960), Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske na sjednici održanoj 15. VI 1961. godine propisuje

P R O G R A M

OPĆEG DIJELA POSEBNOG ISPITA ZA PRIZNANJE SREDNJE ODNOSNO VIŠE STRUČNE SPREME SLUŽBENIKA USTANOVA U OBLASTI KULTURE

I

Gradivo za program općeg dijela ispita za priznanje srednje stručne spreme obuhvaća:

- 1) državno i političko uređenje Jugoslavije;
- 2) upravljanje u društvenim službama s posebnim osvrtom na upravljanje u oblasti kulture;
- 3) historiju naroda Jugoslavije i ukratko opću historiju srednjeg i novog vijeka;
- 4) narodni jezik, jugoslavensku književnost i najznačajnija djela svjetske književnosti;
- 5) opću geografiju i geografiju Jugoslavije.

Program za državno i političko uređenje Jugoslavije i program za upravljanje u društvenim službama, s posebnim osvrtom na upravljanje u oblasti kulture, sastoji se iz Programa stručnog ispita službenika ustanova u oblasti kulture, i to za službenike III i IV vrste.

HISTORIJA NARODA JUGOSLAVIJE I UKRATKO OPĆA HISTORIJA SREDNJEG I NOVOG VIJEKA

FEUDALNO DRUŠTVO

Rani feudalizam

Rani feudalizam na Zapadu. Postanak franačke države i razvoj feudalnih odnosa u njoj. Raspad franačke države i karakteristike feudalnih odnosa. Privreda ranog feudalizma.

Formiranje južnoslavenskih država i ranofeudalnih odnosa kod Južnih Slavena od doseljenika do XII stoljeća. Etnička i politička situacija na Balkanu u vrijeme doseljavanja Južnih Slavena: slovenskoavarski odnosi; odnosi s Bizantom i

starosjediocima. Slovenci u borbi s Germanima i Avarima. Formiranje ranofeudalnih odnosa i stvaranje hrvatske države za vrijeme narodnih vladara: društveno-ekonomski razvoj, odnos crkve i države, borba s vanjskim neprijateljima. Srpske i makedonske oblasti u odnosu prema Bizantu i Bugarima. Karakteristika kulture kod Južnih Slavena i strani utjecaj.

Razvijeni feudalizam

Doba razvijenog feudalizma na Zapadu. Prijelaz s naturalne privrede na robno-novčanu; pojava tržišta, izmjena u odnosu Istok — Zapad s osvrtnom na križarske ratove. Razvoj gradova, život u njima i njihova uloga u jačanju centralne vlasti na Zapadu (ceh, gilda, komuna). Klasne borbe u feudalizmu; seljački ustanci na Zapadu, odnos građana i seljaka.

Južni Slaveni u doba razvijenog feudalizma. Formiranje habsburške vlasti u slovenskim zemljama, nastanak historijskih pokrajina, razvoj gradova. Feudalni sistem u Hrvatskoj; položaj sitnog plemstva i seljaštva. Postanak slobodnih gradova u Hrvatskoj; primorske komune; društvena struktura gradova, borba za gradove; centralizam Anžuvinaca. Razvoj i jačanje Dubrovnika — do kraja XV stoljeća. Bosna: crkva bosanska, jačanje bosanske države. Srpska feudalna država; centralizam s oslonom na crkvu, privredni razvoj u XIII i XIV st., uzroci i posljedice Dušanovih osvajanja. Društvena struktura prema Dušanovu Zakoniku. Turci i propast feudalnih država Južnih Slavena: specifičnosti turskog feudalizma, usporedba društvene strukture i političkog i vojnog uređenja Južnih Slavena i Turaka. Feudalna kultura na Zapadu i u zemljama Južnih Slavena. Osnovne karakteristike kulture Južnih Slavena u doba razvijenog feudalizma.

Kasni feudalizam

Nastajanje kapitalizma na Zapadu. Prvobitna akumulacija i manufakture u Italiji: politička rasejpanost, klasne suprotnosti, humanizam i renesansa i njihovo širenje. Velika geografska otkrića, kolonijalna eksploatacija. Reformacija i protureformacija: reformacija u Njemačkoj, veliki seljački rat, kalvinizam, protureformacija i Habsburgovci.

Južnoslavenske zemlje. Tursko carstvo i njegovo uređenje do kraja XVI st. timarsko feudalno uređenje, gradovi, centralizacija vlasti, uprava u našim zemljama, obnavljanje pečke patrijaršije. Uspon Dubrovnika. Opadanje južno slavenskih zemalja pod mlletačkom vlasti. Hvarska buna. Hrvatska u sklopu habsburških zemalja. Vojna krajina, uskoci, pogoršanje položaja seljaka. Seljačka buna 1573. Seljačke bune i reformacija kod Slovenaca, odjeci reformacije u hrvatskim zemljama.

Buržoaska revolucija u Nizozemskoj i Engleskoj. Buržoaska revolucija u Nizozemskoj: španska apsolutna monarhija i ustanak Nizozemaca, rezultati revolucije. Buržoaska revolucija u Engleskoj: doba prvobitne akumulacije u Engleskoj, buržoazija protiv pokušaja uvođenja apsolutne monarhije u XVII st., klasne suprotnosti i njihove vjerske manifestacije. Cromwellova diktatura.

Apsolutistička monarhija u Francuskoj. Doba Luja XIV, merkantilistička politika, suradnja buržoazije s apsolutističkom monarhijom, karakter kulture.

Apsolutistička monarhija u Rusiji. Apsolutistička monarhija u Rusiji: osvrt na historiju Rusije do Petra Velikog, doba Petra Velikog, karakteristike plemićke monarhije. Apsolutistička monarhija u Pruskoj: vojnička monarhija.

Južnoslavenski narodi pod tuđinskom vlašću. Raspadanje turskog feudalizma i slabljenje turskog carstva. Naši narodi u borbi protiv Turaka: turski ratovi i ustanci naših naroda, ukidanje pečke patrijaršije. Srbija u drugoj polovini XVIII st.

Turska i domaći feudalcji u Bosni, borba za samostalnost Crne Gore. Opadanje Dubrovnika. Porast centralizma i apsolutizma: prodiranje kapitalističke privrede. Otpor hrvatskog plemstva habsburškom centralizmu u XVII st., izdvajanje Vojne krajine kao posebnog teritorija, zrinjsko-frankopanska urota. Hrvatska u doba apsolutizma u habsburškoj monarhiji; suradnja krajišnika i seljaka u bunama. Kultura u XVII i XIII stoljeću. Vojvodina u XVIII stoljeću, borba Srba za povlastice, prodor kapitalističke privrede, građanska kultura.

KAPITALISTIČKO DRUŠTVO

Industrijska revolucija u Engleskoj: kolonijalno carstvo, mašinska industrija i pojava industrijskog proletarijata, liberalizam, parlamentarizam.

Francuska buržoaska revolucija: kriza feudalnog društva i ideologija buržoazije, početak i tok revolucije. Jakobinska diktatura. Deveti termidor, karakterističke buržoaskih revolucija.

Vlast krupne buržoazije u Francuskoj: direktorij, konzulat i carstvo. Ilirske provincije, pad Napoleona, Napoleonova ličnost.

Pobjeda evropske reakcije: Bečki kongres, Sveta alijansa, dekabristi u Rusiji, srpanjska revolucija i njeni odjeci.

Prvi srpski ustanak: Srbija poslije Svištovskog mira, početak i razvoj ustanka, organizacija ustaničke vlasti i unutarnji sukobi, slom i karakter ustanka.

Drugi srpski ustanak: ustanak, borba za priznanje autonomije. Doba prvobitne akumulacije kapitala u Srbiji: Milošev apsolutizam i narodne bune, ustavobraniteljski režim.

Borba za samostalnost i formiranje državne vlasti u Crnoj Gori: rad Petra I, Petra II i Danila na stvaranju centralne vlasti, priznanje državnih granica.

Ilirski pokret: položaj Hrvatske između Beča i Pešte, ekonomski, politički i kulturni program iliraca.

Narodni preporod Slovenaca: utjecaj Ilirskih provincija na buđenje nacionalne svijesti.

Industrijska revolucija i utopijski socijalizam.

Radnički ustanci i naučni socijalizam, rad Marksa i Engelsa do 1848. »Komunistički manifest«.

Revolucija 1848-49; februarska revolucija i junski ustanak u Parizu, u Njemačkoj, Austriji i Mađarskoj, revolucionarna godina u Hrvatskoj, Vojvodini i Sloveniji, slom revolucionarnog pokreta, karakter revolucionarnih pokreta 1948-49.

Građanski rat u SAD: postanak SAD, sukob Sjevera i Juga, posljedice pobjede Sjevera.

Ujedinjenje Njemačke i ujedinjenje Italije.

Prva internacionala: osnivanje, borba Marksa i Engelsa unutar Internacionale za pobjedu naučnog socijalizma.

Pariška komuna: uzroci i rezultati francusko-pruskog rata. Pariška komuna — prva diktatura proletarijata.

IMPERIJALIZAM

Monopolistički kapitalizam, sukobi velikih sila u Africi, na Srednjem istoku, na Dalekom istoku i Tihom oceanu, imperijalistički blokovi.

Druga internacionala: formiranje samostalnih proleterskih partija, osnivanje druge internacionala, dvije etape u socijalizam.

Posljedice ukidanja kmetstva, narodnjaci. Lenjinov revolucionarni rad, revolucija 1905, formiranje Boljševičke partije.

Naši narodi u drugoj polovini XIX stoljeća.

Austro-Ugarska, prodor austro-mađarskog kapitala na Balkan.

Nacionalno-političke borbe u Hrvatskoj. Sabor 1861, Hrvatsko-ugarska nagodba i borba protiv nje, Mažuranićeva era, Khuenovo banovanje, formiranje i borba Socijaldemokratske partije Hrvatske i Slavonije, narodni pokret 1903.

Slovenci u borbi za ujedinjenje i nacionalno oslobođenje: privredni razvoj, staroslovenci i mladostlovenci, tabori, formiranje i borba Jugoslavenske socijaldemokratske stranke, kršćanski socijalizam.

Otpor Srba u Vojvodini protiv mađarizacije.

Bosansko-hercegovački ustanak, turski ratovi, Sanstefanski mir, Berlinski kongres, okupacija Bosne i Hercegovine.

Srbija u vrijeme kneza Mihajla, jačanje kapitalizma, Svetozar Marković, ostvarenje državne nezavisnosti, sukob srpske buržoazije s ličnim režimom Obrenovića i ustavne borbe, majski prevrat.

Društveno-ekonomske promjene u Crnoj Gori za vrijeme vlade kneza Nikole: ostvarenje nezavisnosti, borba protiv apsolutizma.

Borba za oslobođenje Makedonaca: ekonomsko-društveni položaj, formiranje VMRO, ilindenski ustanak.

Jugoslavenski narodi uoči prvog svjetskog rata

Slovenci: jugoslavensko pitanje i Socijaldemokratska stranka. Cankarov program.

Hrvatska: braća Radići i osnivanje Hrvatske pučke seljačke stranke, Hrvatsko-srpska koalicija. Prilike u Hrvatskoj uoči prvog svjetskog rata.

Bosna i Hercegovina: nadiranje Austro-Ugarske na Istok, aneksija Bosne i Hercegovine. »Mlada Bosna«, radnički pokret.

Srbija: majski prevrat, buržoaska demokracija, borba za ekonomsku nezavisnost, aneksiona kriza radnički pokret — Dimitrije Tucović, povezivanje socijaldemokratskih stranaka naših naroda.

Balkanski ratovi: stvaranje balkanskog saveza, agresivni planovi buržoazije, oslobodilačke težnje širokih narodnih masa.

Prvi balkanski rat i poraz Turske, uplitanje imperijalističkih sila. Drugi balkanski rat, podjela Makedonije. Karakter balkanskih ratova.

SUVREMENO DOBA

Prvi svjetski rat

Svijet uoči prvog svjetskog rata (imperijalističke suprotnosti i radnički pokret). Uzroci, povod, tok i karakter prvog svjetskog rata. Naše zemlje u prvom svjetskom ratu. Oktobarska revolucija (Sovjetska Rusija prva država proletarijata). Odjeci Oktobarske revolucije u Južnoslavenskim zemljama. Stvaranje zajedničke države južnoslavenskih naroda. Rezultati prvog svjetskog rata. Društvo naroda. Karta svijeta i Jugoslavije nakon prvog svjetskog rata.

Svijet neposredno poslije prvog svjetskog rata

Revolucionarna situacija u svijetu. Gušenje revolucionarnih pokreta u Evropi. Kontrarevolucija, intervencija u Sovjetskoj Rusiji. Stvaranje SSSR. Promjene u Italiji i u Bugarskoj. Turska (Kemal).

Stanje u Jugoslaviji poslije ujedinjenja. Revolucionarna situacija u zemlji. Stvaranje i djelovanje KPJ. Unutrašnje protivrječnosti u Jugoslaviji (neriješena socijalna, politička i nacionalna pitanja). Prelaz KPJ, SKOJ-a i revolucionarnih sindikata na rad u ilegalnosti. Vidovdanski ustav kao odraz unutrašnjeg uređenja Jugoslavije.

Svijet između prvog i drugog svjetskog rata

Razvoj SSSR-a (privredna i politička izgradnja u vrijeme Lenjina). Oslobođilački pokreti u zemljama Azije i Afrike.

Djelovanje radničkog revolucionarnog pokreta u Jugoslaviji u uslovima ilegalnosti. Treća zemaljska konferencija KPJ i III kongres KPJ (stav prema nacionalnom, seljačkom i organizacionom pitanju). Politička kriza u Jugoslaviji. Antifrakcijska grupa s Titom na čelu. IV kongres KPJ. Monarhofašistička diktatura 1929. i njen udar na revolucionarni radnički pokret.

Ekonomska i politička kriza kapitalizma. Pokušaj izlaska iz krize (SAD — državni kapitalizam). Uspostavljanje fašističkih režima u svijetu. Nationalsocijalizam u Njemačkoj. Agresija Japana protiv Kine. Fašistička Italija osvaja Etiopiju i zajedno s Njemačkom intervenira u španjolskom ratu. Antifašistički pokret u svijetu. Sile Osovine pripremaju drugi svjetski rat. Stvaranje velike Njemačke (aneksija Austrije, Sudeta i Češke).

Stanje u Jugoslaviji pod monarho-fašističkom diktaturom. Fažiziranje i pojačano nacionalno ugnjetavanje u Jugoslaviji. KPJ u borbi protiv fašizma i okupljanje demokratskih snaga u antifašistički narodni front. Novo vodstvo KPJ s Titom na čelu. Jačanje utjecaja KPJ.

Drugi svjetski rat u Evropi

Međunarodni radnički pokret uoči drugog svjetskog rata. Sporazum Hitler-Staljin. Napad Njemačke na Poljsku. Hitlerova Njemačka je okupirala polovinu Evrope.

Sporazum Cvetković-Maček. KPJ u borbi za nacionalnu nezavisnost i protiv fašizma u našoj zemlji. Peta zemaljska konferencija KPJ. Pristupanje Jugoslavije trojnom paktu i otpor narodnih masa. Napad na Jugoslaviju i okupacija njene vojske.

Narodnooslobodilački rat i revolucija naroda Jugoslavije

Stanje u našim zemljama pod okupacijom. KPJ priprema oružani ustanak naroda Jugoslavije. Početak ustanka u našim zemljama. Prvi oslobođeni teritoriji u porobljenoj Evropi. Stvaranje nove narodne vlasti u našoj revoluciji. Napori okupatora da slome ustanak. Formiranje regularnih vojnih jedinica.

SSSR u ratu i istočni front 1941. Japan i SAD u ratu. Stvaranje antifašističke koalicije ujedinjenih saveznika (Atlanska povelja).

Rasplamsavanje oružanog ustanka u Jugoslaviji. Ofenzivni marš proleterskih brigada u Bosansku krajinu. Razvitak narodne vlasti. Stvaranje Narodnooslobodilačke vojske i AVNOJ-a. Stvaranje jedinstvenog antifašističkog narodnog fronta.

Ratne operacije na jugoslavenskom bojištu u prvoj polovini 1943. Preokret na savezničkim ratištima (Afrika — El Alamein i na istočnom frontu — staljinogradska bitka). Kapitulacija Italije. Stvaranje nove Jugoslavije (II zasjedanje AVNOJ-a). Saveznici prema narodnooslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije.

Važnost jugoslavenskog ratišta. Posljednji neuspjeli pokušaji okupatora da uništi NOV i vrhovni štab. Daljnja izgradnja nove države i njeno priznanje kod saveznika (sporazum Tito-Šubašić). Oslobođenje Srbije, Vojvodine (SSSR i NKOJ), Makedonije, Crne Gore i Dalmacije. Stvaranje Jugoslavenske armije. Završne ratne operacije saveznika i JA. Konačno oslobođenje cijele zemlje. Stvaranje organizacije Ujedinjenih nacija.

Karakter i tekovine NOB-e. Uloga KPJ u NOB-i (kao zaključak o NOB-i). Ozakonjenje tekovina NOB-e i donošenje Ustava u FNRJ (rješenje nacionalnog i agrarnog pitanja).

Karakter i posljedice drugog svjetskog rata. Konferencija saveznika u Potsdamu. Nove granice FNRJ. Karta svijeta nakon drugog svjetskog rata.

Propadanje kolonijalnih sistema i borba ranijih kolonijalnih zemalja za ekonomsku i političku nezavisnost. Kineska revolucija, Indija, Indonezija, Burma, Vietnam, Egipat i druge. Oslobođilački pokreti za likvidaciju ostataka kolonijalizma (Afrika).

Svijet kao jedinstvena cjelina. Raspadanje kapitalizma, Socijalizam kao svjetski proces. Različiti putovi razvitka socijalizma.

Međunarodni radnički pokret u posleratnom razdoblju. »Informbiro« i njegov pritisak na Jugoslaviju. Teoretsko i praktično značenje borbe naše zemlje.

Problem koegzistencije i borbe za svjetski mir. Međunarodna suradnja i međunarodna organizacija (OUN).

Razvoj socijalističke Jugoslavije

Obnova. Izgradnja. Prijelaz na plansku privredu. Promjena ekonomsko-društvene strukture u našoj zemlji. Radničko i društveno samoupravljanje.

NARODNI JEZIK, JUGOSLAVENSKA KNJIŽEVNOST I NAJZNAČAJNIJA DJELA SVJETSKE KNJIŽEVNOSTI

Vrste riječi, vrste rečenica, sve u opsegu koliko je potrebno za temeljito poznavanje pravopisa. Sposobnost sastavljanja dopisa i izvještaja.

Pojam književnosti. Lijepa književnost, njezini zadaci i značaj u društvu. Karakteristike narodne i umjetničke književnosti. Poezija, pripovjedna proza, drama.

Srednjovjekovna književnost. Karakteristika. Počeci pismenosti. Rad Cirila i Metoda i njihovih učenika među Slavenima. Slavenska pisma glagoljica i ćirilica. Glavne književne vrste — romani, biografije, prikazivanja. Tematika, kulturno-historijska vrijednost.

Humanizam i renesansa. Karakteristika i značaj. Glavne tekovine renesansne književnosti. Razvoj književnosti na narodnim jezicima

Renesansa u Italiji. Dante Alighieri, njegova kritika suvremenog društvenog morala; Petrarca lirski pjesnik; Boccaccio tvorac moderne novele, prikaz suvremenog društva.

Renesansna književnost u Dalmaciji i u Dubrovniku. Društveno-političke i kulturne prilike, odraz u književnosti. Osvrt na najznačajnije pisce. Marko Marulić, značenje Judite. Marin Držić, pisac drama i komedije (Novela od Stanca, Dundo Maroje).

Cervantes i Shakespeare, njihovo mjesto i značaj u svjetskoj književnosti. Don Quijote, satira na feudalno društvo i viteški roman. Shakespeareova drama — tehnika, likovi i karakteri.

Reformacija kao odraz društvenih promjena u srednjoj Evropi — jačanje buržoazije, seljački pokreti. Utjecaj reformacije na razvoj naše književnosti. Primož Trubar, njegov značaj na slovensku književnost.

Naš barok u književnosti i njegov najznačajniji predstavnik Ivan Gundulić. Dubravka, Osman, glavne ideje.

Racionalizam u svjetskoj književnosti. Političke i društveno-ekonomske prilike, glavne karakteristike. Francuski enciklopedisti Diderot, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, njihovo značenje.

Racionalizam u našoj književnosti. Dositej Obradović, njegove ideje.

Razvoj građanske književnosti u Evropi u prvoj polovici XIX st. Romantizam. Karakteristika i glavni predstavnici Puškin i Hugo, njihov značaj u svjetskoj književnosti i najvažnija djela.

Hrvatski narodni preporod i srpski ustanci. Značenje i karakteristika nove književnosti naših naroda. Vuk Karadžić, borba za uvođenje narodnog jezika u književnost. Borba za zajednički jezik i pismo. Utjecaj narodne poezije na umjetničku književnost. Ljudevit Gaj, Ivan Mažuranić, Petar Preradović, Branko Radičević, Zmaj Jovan Jovanović, Đura Jakšić, Petar Petrović Njegoš, Jovan Sterija Popović, France Prešern, značaj i najvažnija djela.

August Šenoa i njegovo mjesto u hrvatskoj književnosti.

Realizam. Društveno-ekonomske i političke prilike u drugoj polovici XIX st. Jačanje kapitalizma, razvitak radničkog pokreta. Odras novog doba u književnosti. Najznačajniji predstavnici realizma Honore de Balzac, Nikolaj Gogolj, Lav Tolstoj, značenje i najvažnija djela.

Realizam kod nas. Jačanje buržoazije, propadanje plemstva, proletarizacija seljaštva, počeci radničkog pokreta. Odras u književnosti. Najvažniji predstavnici u hrvatskoj književnosti Ante Kovačić i Silvije Strahimir Kanjčević, glavne ideje u njihovim djelima.

Svetozar Marković, nacionalni revolucionar i socijalni borac, njegov udio u razvoju srpske književnosti. Najznačajniji predstavnici srpskog realizma Simo Matavulj, Stevan Sremac, Bora Stanković i Branislav Nušić, glavna djela, njihovo značenje u slikanju suvremenog društva.

Književnost na prijelazu iz XIX u XX stoljeće. Ekonomske i društveno-političke prilike. Nova književna strujanja: impresionizam, ekspresionizam, simbolizam i dr. Utjecaj na našu književnost.

Moderna u hrvatskoj književnosti. Lirika kao najvažnija književna vrsta Moderne. Najznačajniji predstavnici Vladimir Nazor, A. G. Matoš, Vladimir Vidrić, karakteristika i najvažnija djela.

Moderna kod Srba. Jačanje borbene poezije i proze pod utjecajem političkih prilika u Srbiji i Bosni. Najznačajniji predstavnici Petar Kočić i Bora Stanković. Karakteristika književnog rada.

Moderna u Sloveniji. Progresivni karakter slovenske moderne književnosti. Najznatniji predstavnici Ivan Cankar i Oton Župančič, karakteristika njihova književnog rada.

Napredna književnost u XX stoljeću u svijetu odraz društveno-političkih prilika. Maksim Gorki, njegov značaj u ruskoj i svjetskoj književnosti, glavna djela.

Naša književnost između dva rata. Prikaz društvenih zbivanja, jačanje socijalne tematike. Glavni predstavnici Miroslav Krleža, Ivo Andrić, August Cesarec, Vjekoslav Kaleb, Ranko Marinković, Gustav Krklec, Prežihov Voranc, Kosta Racin. Najvažnija djela, njihova uloga i značaj za razvoj naprednih društvenih snaga.

Književnost za vrijeme narodnooslobodilačke borbe. Glavni predstavnici Vladimir Nazor, Ivan Goran Kovačić, Čedomir Minderović, Oton Župančič, djela i njihov značaj.

Osvrt na suvremene svjetske književnosti. Glavni predstavnici Ernst Hemingway, Albert Camus, Bert Brecht, Erich Maria Remarque, Mihail Šolohov i dr., najvažnija djela.

Naša suvremena književnost, glavne karakteristike. Najvažniji predstavnici Mirko Božić, Jure Kaštelan, Oskar Davičo, Dobrica Ćosić, Matej Bor, Aco Šopov, Vojin Jelić, Jure Franičević, Marin Franičević i dr. Značenje i najvažnija djela.

OPĆA GEOGRAFIJA I GEOGRAFIJA JUGOSLAVIJE

Osnovi geografije

Zemlja kao cjelina. Oblik Zemlje i njene dimenzije. Zemlja u svemiru. Gibanje Zemlje, dokazi i posljedice. Određivanje položaja na Zemlji. Vrijeme i određivanje vremena.

Predočivanje Zemljine površine. Globus. Osnovne kartografske projekcije. Sadržaj karte. Vrste i upotreba karata.

Klima. Elementi klime; temperatura, tlak i vjetrovi, vlaga. Glavni tipovi klime na Zemlji.

Vode na Zemlji i njihovo privredno značenje. Oceani i mora. Voda na kopnu.

Reljef kopna. Prošlost Zemljine kore. Reljef. Nabiranje.

Biljni i životinjski svijet na Zemlji. Ljudsko društvo. Broj i raspored ljudi na Zemlji. Vrste i rezultati ljudskog rada. Pojam geografskih regija.

Evropa

Geološko-morfološke osobine, klimatske i hidrografske značajke. Naseljavanje i stanovništvo Evrope. Značenje Evrope u svjetskoj kulturi i privredi. Regionalna područja Evrope: zapadna, sjeverna, srednja, Podunavlje, mediteranska Evropa.

Zapadna Evropa. Velika Britanija, značenje položaja, prirodne osobine, stanovništvo, društveno uređenje, privredne značajke. Velika Britanija i Commonwealth, Irska, Francuska; opće prirodne i društvene značajke cjeline. Privreda, Francuske i kolonijalizam. Osnovne geografske značajke zemalja Beneluxa (Belgija, Nizozemska i Luksemburg).

Sjeverna Evropa. Opći pregled zemalja sjeverne Evrope. Najbitnije geografske značajke Finske, Švedske, Norveške i Danske.

Srednja Evropa. Opći pregled prirodnih osobina, stanovništvo i države. Njemačka (Savezna Republika i Demokratska Republika). Čehoslovačka, Poljska.

Podunavlje. Opće geografske osobine Podunavlja. Osnovne ekonomsko-geografske karakteristike Mađarske, Rumunjske i Bugarske.

Mediteranske zemlje. Pregled prirodnih osobina, kulturno-historijsko i privredno značenje Mediterana. Grčka, Albanija, Italija. Osnovne geografske osobine pirinejskih zemalja.

Geografske regije svijeta

SSSR. Prirodne i društvene osobine cjeline. Najvažnija ekonomsko-geografska područja Evropskog dijela SSSR-a. Kavkaz, sovjetska središnja Azija, Sibir, Daleki istok, SSSR kao ekonomska cjelina.

Sjeverna Afrika, Bliski i Srednji istok. Osnovne prirodne, društvene i ekonomske značajke atlantskih zemalja, Bliskog i Srednjeg istoka. Političko i strateško značenje ovog prostora.

Južna Azija, Indijsko-pakistanski potkontinent; prirodne i društvene značajke. Indonezija: geografske značajke cjeline i diferenciranost otočnog prostora.

Istočna, Azija. Japan; prirodne osobine, stanovništvo i privreda. Kina; prirodne osobine, stanovništvo, društveni razvoj. Specifičnosti sjeverne i južne Kine.

Angloamerika. Fizičko-geografske značajke, kolonizacija. USA; stanovništvo, državno i društveno uređenje, ekonomski razvoj. Geografske značajke Sjevera, Juga i Zapada. USA kao privredna cjelina i njeno značenje u svjetskoj privredi. Kanada; ekonomsko-geografski pregled.

Latinska Amerika. Prirodne karakteristike, stanovništvo, društvene značajke, politička podjela. Meksiko, Brazil, Čile.

Afrika. Prirodne osobine, stanovništvo, društvena i politička stvarnost, kolonijalizam i politička podjela. Tropska, istočna i južna Afrika. Bazen Konga, Gvinejska obala, Etiopija, Južnoafrička Unija.

Australija i južnoafrički prostor. Australija; fizičko-geografske osobine, naseljavanje, ekonomski život, značenje Australije u svjetskoj privredi. Oceanija, osnovne osobine i značenje.

Geografija FNR Jugoslavije

Prirodne odlike i njihovo značenje. Geografski položaj FNR Jugoslavije u Evropi. Granice. Opće karakteristike reljefa. Klima i klimatska područja. Jadransko more. Jezera. Rijeke.

Stanovništvo. Gustoća naseljenosti. Prirodni prirastaj i migracije. Nacionalni sastav. Profesionalna struktura stanovništva. Naselja.

Geografske regije FNR Jugoslavije. Središnji i planinski prostor — opće osobine i osnovna diferenciranost (goransko-lička regija, bosansko-hercegovački krš, srednjobosanska regija, regija brda i površi).

Panonski prostor — opće osobine i osnovna diferenciranost (Vojvodina, hrvatsko-međurjeđe i peripanonski prostor koji obuhvaća Pokuplje s Kordunom i Banijom, sjevernu Bosnu, Šumadiju i donje Pomoravlje).

Primorski prostor — opće osobine i osnovna diferenciranost (sjeverno Primorje, Dalmacija, niska Hercegovina i Crnogorsko primorje).

Moravska dolina s perifernim krajevima — opće osobine i raznolikost (gornje Pomoravlje, istočna Srbija, Kosmet).

Makedonski prostor — opće osobine i diferenciranost (niska Makedonija s istočnom rubnom zonom, zapadna Makedonija).

Alpski prostor — opće osobine i diferenciranost (visoke alpe, alpsko pobrđe i kotline).

FNR Jugoslavija kao privredna cjelina. Razvoj privrede i privredne karakteristike predratne Jugoslavije. Stvaranje novog socijalističkog privrednog sistema. Privredna struktura socijalističke Jugoslavije.

Industrijska proizvodnja. Energetski i siroviniski odnosi i radna snaga.

Prostorni smještaj glavnih industrijskih grana i njihova uloga u privrednom životu zemlje.

Saobraćaj — geografska uvjetovanost i privredno značenje.

Vanjska trgovina i njeno značenje u privrednom životu Jugoslavije.

Položaj FNR Jugoslavije u svijetu.

Gradivo i program stručnog dijela ispita za arhivske manipulante koji polažu ispit za arhivskog pomoćnika III vrste sastoji se iz odgovarajućeg Programa stručnog ispita službenika ustanova u oblasti kulture za arhivske pomoćnike III vrste.

Gradivo za program općeg dijela ispita za priznanje više stručne spreme obuhvaća:

- 1) državno i političko uređenje Jugoslavije;
- 2) upravljanje u društvenim službama s posebnim osvrtom na upravljanje u oblasti kulture i financiranje ustanova u oblasti kulture;
- 3) opću historiju i historiju naroda Jugoslavije;
- 4) Jugoslavensku i svjetsku književnost.

Program za državno i političko uređenje Jugoslavije i program za upravljanje u društvenim službama s posebnim osvrtom na upravljanje u oblasti kulture i financiranje ustanova u oblasti kulture sastoji se iz propisanog Programa stručnog ispita službenika ustanova u oblasti kulture i to za službenike I i II vrste.

OPĆA HISTORIJA I HISTORIJA NARODA JUGOSLAVIJE

Uvod

Zadaci i cilj historijske nauke. Historijski izvori i literatura. Računanje vremena. Periodizacija historije.

Prvobitno društvo

Period divljaštva, period barbarstva, pojava civilizacije. Nalazišta u našoj zemlji.

Robovlasničko društvo

Orijentalno ropstvo. Područja formiranja i osnovne karakteristike orijentalnih despotija. Pregled ekonomsko-socijalnog i političkog razvoja, te kulture Egipta, Mezopotamije, Fenikije, Indije i Kine.

Egejska kultura. Materijalna kultura Krete i Mikene. Homerska Grčka, Grčka religija i mitologija. Period velike kolonizacije Grka.

Antičko ropstvo u Grčkoj. Pojava i razvoj grčkog polisa, politička rascjepkanost, veze jedinstva. Struktura spartanske države i njena dominacija na Peloponezu. Proces stvaranja atenske robovlasničke demokracije. Period grčko-perzijskih ratova i definitivno formiranje atenske demokracije. Stvaranje atenske države. Peloponeski rat i propast atenske države. Ekonomsko-socijalne prilike i kultura klasične Grčke.

Aleksandrijski period. Makedonska ekspanzija. Svjetska monarhija Aleksandra Velikog i njen raspad. Helenistička kultura i njeni centri.

Antičko ropstvo u Rimu. Zemlja i stanovništvo stare Italije. Legendarno doba rimske historije. Najstarije uređenje. Formiranje staleža. Likvidacija robova i stvaranje državne organizacije. Postanak republike i borba staleža. Republikansko uređenje. Osvajanje Italije. Pretvaranje rimske države u veliku silu na Mediteranu: punski ratovi, osvajanje na Istoku.

Robovlasnička privreda. Suprotnosti rimskog robovlasničkog društva nakon osvajanja: položaj robova i robovski ustanci, stvaranje latifundija i propadanje seljaka, stvaranje velikih radionica i propadanje zanatlija, gradski plebs, bogaćenje nobila i vitezova. Pokušaj reformi braće Grakha. Marijeve vojne reforme. Ustanci Italaca, ustanci provincijalaca: Spartakov ustanak, građanski ratovi. Zavođenje diktature. Kultura posljednjeg stoljeća republike.

Principat — specifičan oblik robovlasničke diktature. Rimska imperija u doba principata. Kultura Augustova doba.

Raspadanje robovlasničkog sistema. Pojava kolonata. Kršćanstvo.

Dominat i pokušaji spasavanja carstva.

Revolucija robova i kolona, provale barbara, seoba naroda i pad carstva. Kasno antikna i rano kršćanska umjetnost.

Feudalno društvo

Rani feudalizam

Velika seoba naroda. Pregled seoba germanskih plemena i njihovih država na teritoriju zapadnorimskog carstva. Franačka država Merovinga, raspadanje rodovskog poretkaa i formiranje klase feudalaca i klase kmetova. Najvažniji podaci o Slavenima. Slaveni u toku seobe naroda. Posljednje stoljeće rimske imperije (Justinijanova

restauracija). Provale Slavena, Avara i Bugara na teritorij Istočnog carstva. Naseljavanje Slavena na Balkanu i na području istočnih Alpi. Ekonomsko-socijalne prilike kod Slavena za vrijeme i nakon seobe.

Bizant od VII do XI stoljeća. Posljedice seobe Slavena. Pretvaranje univerzalnog carstva u Grčko. Ikonoborstvo. Proces feudalizacije. Bizantska kultura.

Arapci od VI do XI stoljeća. Priroda Anabije, privreda i društveni poredak. Porijeklo Islama, arapska ekspanzija i obrazovanje kalifata, arapska kultura.

Franačka država Karolinga. Politički razvoj. Osnivanje crkvene države. Organizacija državne uprave. Formiranje klasičnog zapadno-evropskog feudalizma. Franačka kultura.

Provala Saracena, Mađara i Normana. Raspad franačke države i feudalna razdrobljenost. Formiranje engleske, njemačke i francuske države.

Zapadnoevropske države (Engleska, Francuska, Njemačka i Italija) od IX do XI stoljeća. Borba Njemačke sa Slavenima i Mađarima. Talijanska politika njemačkih vladara. Osnivanje Svetog Rimskog Carstva.

Društvo i država ranog feudalizma na Zapadu od IX do XI stoljeća. Feudalni način proizvodnje, zemljoradnja glavna privredna grana, naturalna privreda, ekonomska i politička autarhija feudalnih posjeda, feudalna rascjepkanost. Slabost centralne vlasti. Feudalni ratovi, viteštvo. Položaj seljaka — kmetova, feudalna renta.

Uloga crkve u ranom feudalizmu. Uslovi formiranja papske crkvene i svjetovne vlasti. Kulturna dekadansa Zapada i uloga crkve u očuvanju elemenata antičke kulture. Manastiri, rasadnici kulture. Umjetnost ranog srednjeg vijeka. Pokret za emancipacijom crkve od države. Crkveni raskol. Borba papstva i carstva.

Istočni i zapadni Slaveni do XII stoljeća. Postanak, razvoj i raspadanje Kijevske Rusije. Moravska država, njen razvoj i propast. Formiranje Češke i Poljske države. Polapski i baltički Slaveni i njihova borba s Nijemcima.

Naši narodi u ranofeudalno doba

Slovinci. Slavenski plemenski savez pod Samom. Karantanija. Gubitak političke samostalnosti. Primanje kršćanstva i razvoj feudalizma. Donja Panonija. Dolazak Mađara. Velika Karantanija. Učvršćenja feudalnih odnosa. Kolonizacija i germanizacija. Kultura.

Hrvatske zemlje. Hrvatske zemlje u okviru franačke države. Ustanak Ljudevita Posavskog i njegove posljedice. Razvoj Dalmatinske Hrvatske do potpune državne samostalnosti. Hrvatska kraljevina u X stoljeću. Ekonomika, društveni odnosi i organizacija političke vlasti u X stoljeću. Borba za Dalmaciju i stvaranje kraljevine Hrvatske i Dalmacije. Stvaranje hrvatsko-mađarske državne zajednice. Istra u tom periodu. Kultura Hrvatske.

Srpske zemlje. Postanak i razvoj Raške. Borba s Bugarima. Utjecaj bugarsko-bizantskih odnosa na razvoj Raške. Obnova države za Časlava. Uspostavljanje bizantskog suvereniteta nad srpskim zemljama. Ustanci u Zeti i stvaranje Zetske države. Vanjska i unutrašnja politika zetskih vladara.

Makedonija. Postanak Sklavinije. Bizantsko-bugarska borba za posjed Makedonije. Primanje kršćanstva. Bogumilski pokret. Makedonska država za Samuila. Uspostava bizantskog suvereniteta. Kultura.

Razvijeni feudalizam

Razvijeni feudalizam na Zapadu.

Pojava Robno-novčane privrede u okviru feudalizma. Razvoj proizvodnih snaga, odvajanje zanata od poljoprivrede, koncentriranje zanatske djelatnosti u grado-

vima. Razvoj robno-novčane privrede, trgovina. Razvoj gradova na Mediteranu, u nizozemskoj oblasti, te uz Rajnu i Dunav.

Pregled križarskih ratova. Značaj križarskih ratova za razvitak ekonomike feudalizma.

Carstvo i papstvo — borba za prevlast u Evropi u doba Friedricha I i Friedricha II.

Razvitak gradova u periodu od XI do XV stoljeća. Borbe između gradova i seniora. Formiranje gradske samouprave (komune). Vanjski izgled srednjovjekovnog grada. Organizacija proizvodnje (cehovi). Razvoj i organizacija trgovine. Banke i kredit. Akumulacija trgovačkog kapitala i stvaranje zelenaškog kapitala. Socijalna diferencijacija gradskog stanovništva. Promjene u socijalnoj strukturi sela.

Borba protiv partikularizma i formiranje nacionalnih država na zapadu

Uloga gradova i robno-novčane privrede u jačanju centralne vlasti i stvaranju unutrašnjeg tržišta. Borba centralne vlasti protiv feudalne anarhije i formiranje centralističkih feudalnih monarhija. Teorije o suverenosti kraljevske vlasti. Osnovne karakteristike staleške monarhije.

Francuska od XI do XVI stoljeća. Jačanje centralne vlasti za prvih Kapetavića. Postanak državnih staleža. Ekonomski i politički sukob s Engleskom i njegovi rezultati. Seljački ustanak. Stvaranje Francuske nacionalne države.

Engleska od XI do XVI stoljeća. Osvajanje Normana. Specifičnost engleskog feudalizma. Počeci parlamentarne vladavine. Stogodišnji rat. Privredni razvoj i društvena struktura Engleske u XIV i XV stoljeću. Građanski program reorganizacije crkve (John Wiclif). Ustanak Wata Tylera. Rat Crvene i Bijele ruže i ojačanje centralne vlasti. Stvaranje Engleske nacionalne države.

Njemačka od XI do XVI stoljeća. Italska politika njemačkih vladara. Ratovi na Istoku i kolonizacija baltičkih i polapskih teritorija. Feudalna rascjepkanost Njemačke. Razvoj gradova, savezi gradova u borbi protiv feudalaca. Postanak Švajcarske.

Španija. Reconquista. Uređenje Aragona i Kastilije. Ujedinjenje Španije. Centralna vlast i kortezi.

Italija i papstvo. Feudalna rascjepkanost Italije i njeni uzroci. Razvoj talijanskih gradova. Venecija. Papska država. Južna Italija. Privredni razvoj Italije. Pojava manufakture. Ustanak Ciompa u Firenci. Tiranije u talijanskim gradovima.

Crkva i hereze. Crkva — nosilac ideologije feudalizma. Socijalna baza hereza. Katari, Valdenzi. Organizacija crkvenih redova (franjevci, dominikanci). Inkvizicija. Država i crkva u zajedničkoj borbi protiv hereza.

Kultura zapadne Evrope od XII do XVI stoljeća. Organizacija škola. Univerziteti. Skolastika. Pojava empirizma. Srednjovjekovna arhitektura. Viteška kultura. Gradska kultura.

Rusija od XI do XVI stoljeća. Feudalna rascjepkanost (udjelne kneževine). Invazija Mongola. Obrazovanje i razvoj Moskvske kneževine. Ujedinjenje ruskih zemalja oko Moskve. Raspad Zlatne horde i oslobođenje Rusije od mongolske vlasti. Moskva »treći Rim«.

Poljska. Borba Poljaka s Nijemcima. Stvaranje poljsko-litvanske unije.

Češka. Češka u okviru Rimskog Carstva. Njemačka kolonizacija. Husitski pokret.

Južni Slaveni u doba razvijenog feudalizma

Hrvatska. Uloga hrvatsko-mađarske države u političkim zbivanjima na Balkanu i srednjoj Evropi. Ratovi za Dalmaciju s Bizantom i Mlečanima. Uvođenje feudalizma do nacionalnog tipa i pretvaranje kraljevskih županija u feudalne posjede. Organizacija vlastelinstva i položaj kmetova. Ograničenje kraljevske vlasti i formiranje staleškog sabora. Postanak slobodnih gradova. Samostalan položaj Hrvatske u okviru zajedničke države. Dinastičke borbe Arpadovića i prevlast Šubića u Hrvatskoj. Privredno jačanje centralne vlasti za Anževinaca. Borba za Dalmaciju. Ekonomsko-socijalna struktura, te organizacija uprave, sudstva i financija u Hrvatskoj za vrijeme Anževinaca. Razvoj dalmatinskih komuna. Borba protiv centralne vlasti i ponovno jačanje feudalne anarhije. Gubitak Dalmacije. Istra u tom periodu.

Slovinci. Političko-teritorijalni razvoj. Kolonizacija, germanizacija i fiksiranje etničkih granica. Organizacija zemljišnih posjeda i položaj kmetova. Postanak i razvoj gradova. Formiranje zemaljskih staleža.

Srbija i Makedonija. Raška — ostvarenje državne nezavisnosti. Feudalizacija. Samostalnost srpske crkve. Privredni razvoj Srbije. Teritorijalno širenje Srbije. Makedonija u sastavu srpske države. Ekonomskosocijalni razvitak i državno uređenje Srbije.

Bosna. Postanak bosanske feudalne države. Crkva bosanska. Borbe protiv osvajačke politike Ugarske i Rima. Ekonomski razvoj i teritorijalno proširenje u XIV stoljeću. Društveni odnosi i državno uređenje.

Dubrovnik. Postanak i teritorijalno širenje. Ekonomski razvoj. Socijalna struktura i političko uređenje. Međunarodni odnosi. Kultura.

Razvoj srednjovjekovne umjetnosti na području FNRJ, u Sloveniji, sjevernoj Hrvatskoj, Dalmaciji. Istri i Dubrovniku, u Bosni i Hercegovini, te Srbiji i Makedoniji.

Invazija Turaka i propadanje naših feudalnih država. Pojava Turaka u Maloj Aziji. Društvena struktura, karakter centralne vlasti. Razvoj vojnog feudalizma. Širenje turske vlasti. Feudalna anarhija u Srbiji nakon Dušana. Propast srpske feudalne države na Kosovu. Despotovina i njen pad. Zeta — formiranje i pad. Feudalna anarhija u Bosni nakon Tvrtka. Stvaranje Hercegovine. Pad Bosne i Hercegovine pod tursku vlast. Feudalna anarhija u Hrvatskoj. Borbe s Turcima. Slom mađarsko-hrvatske države na Mohaču. Hrvatska i Mađarska ulaze u sastav habsburških zemalja.

Kasni feudalizam

Formiranje klase buržoazije i njeno ideološko razračunavanje s feudalizmom. Prvobitna akumulacija — polazna tačka kapitalističke akumulacije. Glavni momenti prvobitne akumulacije (otkrivanje nalazišta dragoojenih metala, osvajanje i pljačka kolonija, nasilna ekspropriacija sitnih proizvođača, trgovački ratovi, državni porezi i dugovi, zaštitne carine itd. Rezultati prvobitne akumulacije — stvaranje industrijskog kapitala i klase buržoazije, stvaranje slobodne radne snage (proletarijata) i stvaranje unutrašnjeg tržišta. Proces postanka manufaktura i organizacija rada u njima.

Geografska otkrića i kolonijalna ekspanzija. Uzroci (traženje zemalja bogatih zlatom, Turci itd). Otkrića i kolonizacija Portugalaca. Otkriće Amerike i Španjolska kolonizacija. Eksploatacija kolonija. Povratni utjecaj otkrića na dalji razvoj evropske privrede. Ekonomsko slabljenje Italije.

Apsolutna monarhija — forma koja odgovara interesima feudalaca i privremeno interesima buržoazije. Uporišta apsolutne monarhije (stalni porezi, vojska, biro-

kracija, policija). Ekonomska politika apsolutne monarhije (merkantilizam). Specifičnosti apsolutne monarhije u istočnoj Evropi.

Humanizam i renesansa u Italiji i Evropi. Suština humanističkog pokreta u književnosti, umjetnosti, nauci i pedagogiji. Razvoj nauke i filozofije u vrijeme humanizma u borbi protiv učenja katoličke crkve.

Reformacija. Korijen reformacije u pokretima Wiclifa i Husa. Reformacija u Njemačkoj. Ustanak vitezova pod Sickingenom. Veliki seljački rat i njegov poraz. Pobjeda tzv. kneževske reformacije u Njemačkoj. Reformacija u Švicarskoj. Učenje Calvina, kalvinizam — borbe, ideologija buržoazije u periodu prvobitne akumulacije. Organizacija kalvinističke crkve. Širenje i karakter reformacije u ostalim zemljama.

Protureformacija. Suština katoličke reakcije. Osnivanje, organizacija i djelatnost isusovačkog reda. Rezultati protureformacije u Evropi.

Engleska u doba Tudora. Ekonomski razvitak Engleske u XVI st. Proces ograđivanja. Razvitak manufakturna. Struktura engleskog društva. Merkantilizam i početak kolonijalnih osvajanja. Specifičnost apsolutizma Tudora. Engleska reformacija, kralj — poglavar engleske crkve. Puritanstvo — religija buržoazije i novog plemstva. Vanjska politika Tudora. Kultura Engleske u tom periodu.

Španija u XVI stoljeću. Formiranje apsolutne monarhije. Društvena struktura i specifičnosti ekonomike. Inkvizicija — sredstvo španjolskog apsolutizma. Kralj — poglavar katoličke crkve u Španiji. Suština englesko-španjolske suprotnosti.

Francuska u XVI stoljeću. Ekonomika i socijalna struktura (razlika prema Engleskoj). Reformacija u Francuskoj. Vjerski ratovi i držanje pojedinih socijalnih slojeva u njima. Nantski edikt i učvršćenje apsolutizma.

Njemačka. Situacija u Njemačkoj poslije Augzburškog mira. Katolička reakcija i formiranje suprotnih vjerskih tabora. Izbijanje i tok tridesetogodišnjeg rata. Westfalski mir i učvršćenje političke rascjepkanosti Njemačke. Specifičnosti kneževskog apsolutizma u Njemačkoj.

Buržoaska revolucije u Nizozemskoj i Engleskoj

Buržoaska revolucija u Nizozemskoj. Pokušaj pretvaranja Nizozemske u španjolsku koloniju. Otpor svih slojeva. Etape revolucije i njeni rezultati.

Buržoaska revolucija u Engleskoj. Ekonomsko-socijalni položaj Engleske pred revoluciju. Sukob buržoazije s apsolutnom monarhijom Stuarta. Prvi građanski rat. Klasne grupacije, njihove suprotnosti i borbe nakon poraza kralja. Drugi građanski rat, ukidanje monarhije i zavođenje revolucionarne diktature. Borba Cromwella i independenata protiv pokušaja socijalne revolucije. Rezultati revolucije. Restauracija i »slavna« revolucija. Učvršćenje parlamentarnog režima. Osnovne karakteristike i problematika buržoaske revolucije na primjeru Engleske revolucije.

Razvoj nauke i tehnike u XVII stoljeću.

Racionalistička filozofija XVII stoljeća i engleski empiristi.

Barok u umjetnosti.

Naši narodi pod vlašću Habsburgovaca, Mlečana i Turaka

Naši narodi pod vlašću Habsburgovaca i Mlečana. Značenje formiranja habsburške monarhije. Ekspanzija Turaka u XVI stoljeću. Postanak i organizacija Vojne krajine. Ekonomsko-socijalni odnosi u Hrvatskoj i Sloveniji krajem XVI stoljeća i seljački ustanci. Orijentacija Habsburgovaca prema Istoku nakon tridesetogodišnjeg

rata. Početak manufakturnog perioda Austrije i centralističke težnje Habsburgovaca. Bezperspektivna situacija hrvatskog plemstva i pokušaj izdvajanja hrvatskih zemalja (urote). Umjetnost baroka u Sloveniji i Hrvatskoj.

Mletačka vlast u Dalmaciji i Istri. Postepeno širenje mletačkog posjeda na našoj obali (Dalmacija). Ekonomska politika Mlečana u Dalmaciji. Društvene prilike. Uprava i sudstvo. Kultura.

Dubrovnik: privredni uspon i jačanje građanstva. Odnos prema Turskoj. Opadanje ekonomske moći. Kultura.

Stanje naših naroda pod Turcima. Period velike ekspanzije turske države. Seobe naših naroda pred Turcima. Politika Turaka u tom periodu prema pokorenom stanovništvu. Obnova pečke patrijaršije. Snošljiv položaj seljaštva. Definitivna izgradnja turskog vojno-feudalnog sistema.

Period opadanja Turske od kraja XVI stoljeća. Vraćanje na naturalnu privredu. Pojačana eksploatacija i korupcija. Oblici narodnog otpora. Ratovi protiv Turaka i učestvovanje naših naroda u njima. Seobe. Rezultati ratova.

Učvršćenje apsolutnih monarhija na kontinentu

Francuska. Učvršćenje apsolutizma nakon vjerskih ratova. Unutrašnja i vanjska politika Richelieua i Mazarina. Period Louisa XIV. Organizacija vlasti. Colbertizam. Opadanje države u drugom periodu Louisove vladavine: neuspjela vanjska politika, ratovi, seljački ustanci. Louis XV. Bankarsko poduzeće John Law-a. Englesko-francuske suprotnosti u kolonijama. Nepotrebni i neuspjeli ratovi. Gubitak Kanade. Kultura Francuske.

Rusija. Osvajanje Povolžja i početak pretvaranja Rusije u mnogonacionalnu državu. Počeci izgradnje carskog samodržavlja za Ivana IV. Opričnina. Specifičnosti ruskog apsolutizma (program Peresvetova).

Doba »Smute« i uplitanje Poljske i Švedske. Ekonomsko-socijalne prilike Rusije za prvih Romanova. Gradski i seljački ustanci. Dalji razvoj apsolutne vlasti (Uloženije 1649). Crkva i raskol. Vanjsko-politička problematika. Ukrajina i Bjelorusija.

Rusija za Petra I. Sjeverni rat i pretvaranje Rusije u veliku silu. Sistem Petrovih reforma. Merkantilistička politika. Petrova ličnost. Položaj Poljske u vrijeme i nakon sjevernog rata. Kultura Rusije u tom periodu.

Prosvjećeni apsolutizam

Razlika prema ranijim oblicima apsolutizma. Komponente, koje su utjecale na formiranje prosvjećenog apsolutizma: prirodno pravo (polazna točka), ekonomske ideje fiziokrata (agrarni problem), ideje ekonomskog liberalizma. A. Smitha (problem obrta i industrije), enciklopedisti (rješavanje svih problema racionalistički). Smisao teorije prosvjećenog apsolutizma — jačanje apsolutne vlasti i države. Uklanjanje manjkavosti feudalizma putem reforma prosvjećenih vladara u interesu održanja feudalizma. Ideal vladara-filozofa.

Pruska. Postanak i razvoj pruske države. Ekonomske i socijalne prilike. Formiranje jake stajaće vojske i pogoršanje položaja seljaka. Friedrich II, pretvaranje Pruske u veliku silu. Reforme Friedricha II.

Habsburgška monarhija u XVIII stoljeću i naši narodi

Pragnatička sankcija. Vanjska politika habsburgovaca u XVIII stoljeću, ratovi s Turcima i s Pruskom, austro-pruski antagonizam. Ekonomska politika i njen odraz u našim zemljama. Organizacija Vojne krajine i seljačke bune, terezijanske i jozefinske reforme i njihovi rezultati.

Rusija u XVIII stoljeću. Jačanje ekonomskih i socijalnih privilegija plemstva. Definitivna izgradnja ruske plemićke monarhije za Katarine II. Pugačovljeva seljačka buna. Uspješni ratovi s Turskom i ostvarenje slobodne plovidbe Crnim morem. Planovi o podjeli Turske. Dioba Poljske. Rezultati vladavine Katarine II.

Istočno pitanje. Dalje opadanje Turske. Čitlučenje — nov oblik feudalne eksploatacije. Istočno pitanje kao jedan od najvažnijih međunarodnih problema. Ekonomski i strateški interesi velikih sila na teritoriju Turske.

Umjetnost rokoka u slikarstvu, arhitekturi, pukućstvu, nošnji.

Muzika XVIII stoljeća.

Kapitalizam epohe slobodne konkurencije

Francuska revolucija. Privredna i politička situacija u Francuskoj uoči revolucije. Ideologija krupne i sitne buržoazije. Financijska kriza i pokušaji reformi. Saziv državnih staleža i početak revolucije. Rad ustavotvorne i zakonodavne skupštine. Ustav od 1791. godine. Političke stranke i klubovi. Konvent i revolucija 1793. Ustav od 1793. godine. Jakobinska diktatura. Važnost i karakter francuske buržoaske revolucije. Razdoblje od Direktorija do Carstva. Napoleonovi ratovi. Evropa u vrijeme napoleonovih ratova. Pad Napoleona. Bečki kongres i Restauracija. Sveta alijansa.

Ideologija buržoazije u prvoj polovini XIX stoljeća. Utopijski socijalizam. Revolucionarni pokreti u Evropi dvadesetih godina XIX stoljeća (Španija, Italija, Grčka).

Francuska od 1815. do 1848. Julska revolucija i julska monarhija. Radnički ustanici. (Lyon). Februarska revolucija. Junski ustanak i njegovo ugušenje.

Engleska u prvoj polovini XIX stoljeća. Privredni i politički razvoj. Promjena društvene strukture. Radnički pokret (čartisti).

Njemačka u prvoj polovini XIX stoljeća. Jačanje kapitalizma. Buržoazija i radnička klasa (ustanici u Šleziji). Revolucija u Pruskoj 1848. godine.

Rusija do polovine XIX stoljeća. Dekabristički ustanak. Doba Nikole I. Krimski rat.

Revolucija u Austrijskim zemljama 1848. Lombardija i Venecija. Bečki ustanici. Buna u Pragu i Budimpešti. Mađarska revolucija. Slom revolucije u austrijskom carstvu.

Naučni socijalizam Karla Marksa i Friedricha Engelsa.

Komunistički manifest.

Doba prijelaza kapitalizma u imperijalizam. Privredni i politički razvitak zapadnoevropskih zemalja u drugoj polovini XIX stoljeća

Francuska za vrijeme Drugog carstva. Engleska do sedamdesetih godina XIX stoljeća. Ujedinjenje Njemačke. Ujedinjenje Italije. Daljnji razvoj radničkog pokreta. Osnivanje i djelovanje Prve internacionale.

Razvitak SAD od osnivanja do secesionističkog rata. Secesionistički rat.

Reforme u Japanu. Osvajačka politika krupne buržoazije.

Imperijalizam

Razvoj proizvodnih snaga kapitalizma. Koncentracija kapitala i proizvodnje. Bankarski kapital i stvaranje financijskog kapitala. Karakteristike imperialističke etape u razvitku kapitalizma.

Francusko-pruski rat. Pariška komuna. Raspuštanje Prve internacionale. Francuska od ugašenja Pariške komune do 1914. godine.

Engleska kao vjerovnik svijeta i najjača kolonijalna država

Njemačka poslije ujedinjenja do prvog svjetskog rata. Razvitak socijal-demokracije i njene borbe.

Rusija od 1861. godine do prvog svjetskog rata. Radnički pokret. Djelovanje Lenjina. Revolucija 1905.

Italija od ujedinjenja do 1914.

Velike sile u borbi za područja utjecaja na Dalekom istoku.

Turska i rješavanje istočnog pitanja. Berlinski kongres.

Jačanje radničkog pokreta. Djelovanje Druge internacionale. Pojava revizionizma i borba protiv njega.

Protivrječnosti u kapitalističkom društvu u etapi imperijalizma (stvaranje vojnih saveza kao odraz krize kapitalizma).

Kultura XIX stoljeća (razvoj nauke, tehnike, književnosti, likovne umjetnosti i muzike).

Bobra Južnoslavenskih naroda za oslobođenje u prvoj polovini XIX stoljeća

Srbi i Crnogorci u borbi za oslobođenje i stvaranje nezavisnih država

Prvi srpski ustanak. Austrijsko-turski rat 1788-91. i učešće Srba u njemu. Svištovski mir i promjene u beogradskom pašaluku. Pokušaj reformi. Povratak janjičara. Sječa knezova. Početak ustanka 1804. Organizacija ustanka i stvaranje državne vlasti. Ekonomske, političke i kulturne prilike u ustaničkoj Srbiji. Borbe za učvršćenje centralne vlasti. Slom prvog srpskog ustanka i Bukureštanski mir. Prvi srpski ustanak kao demokratska građanska revolucija u specifičnim uslovima povezan s oslobodilačkom borbom. Drugi srpski ustanak 1815. Učvršćenje lične vladavine Miloša Obrenovića. Hatišerif od 1830. i stvaranje autonomne Srbije. Bune protiv Miloševe vladavine i donošenje prvog srpskog ustava. Protjerivanje Miloša i vladavina ustavobranitelja. Srbija prema događajima 1848-49. i režim Aleksandra Karađorđevića.

Crna Gora za vladavine Petra I Petrovića. Pobjeda Crnogoraca nad Turcima i njihove borbe kao saveznika Rusije protiv Francuza u Boki Kotorskoj. Petar I prema prvom srpskom ustanku. Jačanje centralne vlasti i počeci formiranja državne uprave. Društveno raslojavanje. Petar II Petrović i dalje izgrađivanje državnih organa. Crna Gora prema događajima 1848-49.

Hrvati, Slovenci i Makedonci vode borbu za kulturna i politička pitanja.

Odluka Hrvatskog i Zajedničkog sabora 1790. i 1791. (težnje Mađara za stvaranjem velike Mađarske). Hrvatske zemlje pod francuskom okupacijom. Ekonomske, političke i kulturne prilike u Iliriji. Karakteristike i značenje francuske uprave. Hrvatska za vrijeme Metternichovog sistema. Ekonomske, socijalne i političke prilike. Ilirski pokret i njegovo nacionalno i političko značenje. Odjek ilirskog pokreta u Dalmaciji, Sloveniji i Bosni. Borba protiv tuđinske vlasti (srpanjske žrtve). Političke grupe u Hrvatskoj do 1848. Hrvatska za vrijeme događaja 1848-49. Narodna zahtjevanja i zahtjevanja Vojne krajine. Seljaštvo u borbi za ukidanje feudalnog sistema. Uloga bana Jelačića. Hrvatski sabor 1848. i njegove odluke. Vojvodina 1848.. Jelačićev pohod na Mađarsku i Beč. Povezivanje četrdesetosmaške ljevice s mađarskim i poljskim revolucionarima. Ugašenje mađarske revolucije i uspostavljanje centralističkog apsolutizma.

Slovenci u sklopu Napoleonove Ilirije.

Jačanje nacionalne svijesti. Valentin Vodnik. Privredni razvitak slovenskih zemalja. Borba za narodni jezik. Stav Slovenaca za vrijeme 1848-49.

Makedonija u prvoj polovini XIX stoljeća. Privredni razvitak gradova. Čitlučenje i zaostajanje seljačke privrede. Buđenje nacionalne svijesti i prvi kulturni radnici.

Bosna i Hercegovina u prvoj polovini XIX stoljeća. Karakter borbe konzervativnih feudalaca protiv sultanovih reforma (težnja za autonomijom). Seljački pokreti. Naši narodi u drugoj polovini XIX stoljeća i u početku XX stoljeća.

Srbija za vladavine Obrenovića (povratak Miloša i druga vlada kneza Mihajla). Jačanje državne nezavisnosti. Namjesništvo i njegov ustav. Privredno i političko stanje za vladavine Milana i Aleksandra Obrenovića. Socijalistička misao — Svetozar Marković. Abdikacija kralja Milana i Treći ustav. Razvitak radničkog pokreta i borba protiv apsolutističkih zahvata Aleksandra Obrenovića. Majski prevrat 1903. Parlamentarna vladavina Petra Karađorđevića. Socijal-demokracija i rad na stvaranju Balkanske federacije. Važnost djelovanja Dimitrija Tucovića.

Hrvatska u doba Bachova apsolutizma. Sabor. 1861. Prilike u Hrvatskoj uoči sklapanja Nagodbe. Revizija Nagodbe 1873. godine; Vladavina Mažuranića. Mađarski režim (Khuen Hedervary). Razvitak radničkog pokreta i osnivanje socijal-demokratske stranke 1903. god. u Hrvatskoj. Stvaranje hrvatsko-srpske koalicije 1905. (Uloga Frana Supila i političara iz Dalmacije). Hrvatska uoči prvog svjetskog rata.

Slovenci pod Bachovim apsolutizmom. Borba za ujedinjenje. Staroslovenci i mladoslavenci. Taborovanja. Razvitak kapitalizma i jačanje industrijskog proletarijata. Buržoaskie političke organizacije. Razvitak radničkog pokreta i osnivanje Jugoslavenske socijal-demokratske stranke. Tivolska rezolucija i stav prema nacionalnom pitanju. Slovenci uoči prvog svjetskog rata (Cankar i rješenje nacionalnog pitanja).

Vojvodina: ekonomski i politički razvitak. Borba za autonomiju. Radnički pokret i njegove specifičnosti. Borba protiv mađarizacije.

Bosna i Hercegovina od polovine XIX stoljeća do prvog svjetskog rata. Ekonomske i socijalne prilike u Bosni i Hercegovini polovinom XIX stoljeća. Vladavina Omer-paše Latasa. Veliki bosansko-hercegovački ustanak 1875. Okupacija od strane Austro-Ugarske. Prodor tuđinskog kapitala i kolonijalna eksploatacija. Specifičnosti u razvitku radničkog pokreta. Stav domaće buržoazije i feudalaca prema okupatorskoj vlasti. Omladinski pokret »Mlada Bosna«. Bosna i Hercegovina uoči prvog svjetskog rata.

Crna Gora za vladavine kneza Danila. Ratovi s Turskom. Pomoć hercegovačkim ustancima. Vladavina kneza Nikole. Berlinski kongres i njegova važnost za Crnu Goru. Borbe za demokraciju. Ustav kneza Nikole. Radnički pokret.

Makedonija — borba za narodni jezik u školama i crkvi. Djelovanje braće Miladinova i njihovih suradnika. Grkomani i bugarska propaganda. Osnivanje egzarchata 1870. i jačanje bugarskog utjecaja. Ekonomsko-političke prilike potkraj XIX stoljeća. Stvaranje VMRO i djelovanje Goce Delčeva i njegovih suradnika. Borba protiv vrhovišta. Ilindenski ustanak 1903. Kruševačka republika. Prilike poslije 1903. godine do balkanskih ratova.

Balkanski ratovi i njihova važnost za južnoslavenske narode. Neriješeno pitanje Makedonije. Historijska važnost i karakter balkanskih ratova.

Suvremeno doba

Prvi svjetski rat

Svijet uoči prvog svjetskog rata (imperijalističke suprotnosti). Uzroci, povod, tok i karakter prvog svjetskog rata. Revolucionarni pokreti 1917. i 1918. godine.

Februarska i oktobarska revolucija. Revolucija u Njemačkoj. Raspad Austro-Ugarske. Rezultati prvog svjetskog rata (karta svijeta).

Svijet neposredno poslije prvog svjetskog rata

Suprotnosti unutar zemalja pobjednica kao odraz Versajskog mira: Revolucionarna situacija u svijetu. Gušenje revolucionarnih pokreta u Evropi. Kontrarevolucionarna intervencija u Sovjetskoj Rusiji. — Osnivanje i rad Treće internacionale. Stvaranje SSSR-a. Promjene u Italiji, Bugarskoj i Turskoj.

Svijet između prvog i drugog svjetskog rata

Razvoj SSSR-a (privredna i politička izgradnja u vrijeme Lenjina). Period NEP-a. Obnova i izgradnja Sovjetskog Saveza. Industrijalizacija, elektrifikacija i kolektivizacija poljoprivrede. Oslobodilački pokreti u zemljama Azije i Afrike (Kina, Indija, Afganistan, Maroko).

Ekonomska i politička kriza kapitalizma 1929-1934. Pokušaji izlaska iz krize (SAD — državni kapitalizam). Uspostavljanje fašističkih režima u svijetu. Fašistička Italija i njena osvajanja. Nacionalsocijalizam u Njemačkoj. Agresija Japana protiv Kine. Građanski rat u Španiji i talijansko-njemačka intervencija. Internacionalne anti-fašističke brigade u Španiji. Uspostavljanje fašističke diktature u Španiji. Antifašistički pokret u svijetu i politika SSSR-a preko Treće internacionale. Sile Osovine pripremaju drugi svjetski rat. Stvaranje velike Njemačke (aneksija Austrije, Sudeta i Češke).

Drugi svjetski rat u Evropi

Međunarodni radnički pokret uoči drugog svjetskog rata. Sporazum Hitler-Staljin 1939. Napad Njemačke na Poljsku. Podjela i okupacija Poljske. Okupacija Francuske i sjeverozapadne Evrope. Napad Njemačke na Jugoslaviju, Grčku i na SSSR. Stvaranje antifašističke koalicije. Prodor njemačke vojske u SSSR i bitke za Moskvu i Lenjingrad. Napad Japana na ratnu bazu SAD (Havajski otoci). SAD u ratu protiv sila Osovine. Bitka za Staljingrad kao prekretnica u drugom svjetskom ratu. Pobjede saveznika u Africi. Invazija u Italiji i kapitulacija Italije. Ofenziva Crvene armije i tjeranje Nijemaca sa teritorija SSSR-a. Invazija u Francusku. Završne operacije saveznika. Kapitulacija Njemačke. Pokreti i borbe porobljenih naroda. Evropa protiv fašističkih okupatora. Rezultati drugog svjetskog rata. (Nova karta svijeta — Ujedinjene nacije).

Naše vrijeme

Slabljenje kapitalizma i uspostavljanje narodnih socijalističkih zemalja. Jačanje socijalističkih snaga u svijetu. Kineska revolucija, Indija, Indonezija, Burma, Vijetnam, Egipat. Propadanje kolonijalnog sistema i borba ranijih kolonijalnih zemalja za ekonomsku i političku nezavisnost. Oslobodilački pokreti za likvidaciju ostataka kolonijalizma (Afrika).

Međunarodni radnički pokret u poslijeratnom razdoblju.

Socijalizam kao svjetski proces. Različiti putovi razvitka socijalizma.

Blokovska politika velikih sila kao stalna ratna opasnost. Nužnost politike aktivne koegzistencije. Osnovna suprotnost suvremenog društva. Suprotnost kapitalizma i socijalizma. Problem nerazvijenih zemalja u svijetu.

Epohalni razvitak nauke i tehnike

Naši narodi za vrijeme prvog svjetskog rata

Oslobodilački karakter ratovanja naših naroda. Srbija za vrijeme prvog svjetskog rata. Hrvatsko-srpska koalicija za vrijeme rata. Rad Jugoslavenkog odbora. Krfska deklaracija. Odjeci oktobarske revolucije u našim zemljama. Stanje u Austro-

Ugarskoj 1918. Buna mornara u Puli, Boki Kotorskoj i Šibeniku. Proboj solunskog fronta. Stvaranje narodnih vijeća. Stvaranje države Slovenaca, Hrvata i Srba. Deklaracija u Ženevi. Proglašenje ujedinjenja. Kraljevina SHS.

Jugoslavija od 1918. do 1941.

Stanje u Jugoslaviji poslije ujedinjenja. Revolucionarna situacija u zemlji. Stvaranje i djelovanje KPJ. Ustavotvorna skupština i Vidovdanski ustav. Prelaz KPJ SKOJ-a i revolucionarnih sindikata na rad u ilegalnosti. Treća zemaljska konferencija KPJ i Treći kongres KPJ. Politička kriza u Jugoslaviji. Borba antifrakcijske grupe s Titom na čelu protiv frakcionastva u KPJ. Četvrti kongres KPJ. Monarhofašistička diktatura 1929. i njen udar na revolucionarni pokret. Oktroirani Ustav 1931. Fašiziranje i pojačano nacionalno ugnjetavanje u Jugoslaviji. Unutrašnje sređivanje KPJ (Tito — generalni sekretar od 1937.). Stvaranje antifašističkog narodnog fronta. Jačanje utjecaja KPJ. Profašistička politika namjesničkog režima. KPJ u borbi za nacionalnu nezavisnost i protiv fašizma. Peta zemaljska konferencija KPJ. Pristupanje Jugoslavije trojnom paktu i otpor narodnih masa (27. mart 1941). Napad sila Osovine na Jugoslaviju i kapitulacija njene vojske.

Narodnooslobodilački rat i revolucija naroda Jugoslavije

Stanje pod okupacijom. KPJ priprema oružani ustanak naroda Jugoslavije. Početak oružane borbe i njen karakter. Prvi oslobođeni teritorij u porobljenoj Evropi. Stvaranje nove narodne vlasti. Partizanski odredi i NOVJ. Rasplamsavanje oružanog ustanka. Ofenzivni marš proleterskih brigada u Bosansku krajinu. Stvaranje AVNOJ-a. Uloga Narodnog fronta. Ratne operacije na jugoslavenskom bojištu u prvoj polovini 1943. Drugo zasjedanje AVNOJ-a. Saveznici prema NOB. Daljnja izgradnja nove države i njeno priznanje od saveznika. Oslobođenje Srbije, Makedonije, Crne Gore i Dalmacije potkraj 1944. Stvaranje Jugoslavenske armije. Završne operacije JA i oslobođenje cijele zemlje. Ozakonjenje tekovina NOB-e, proglašenje Republike i donošenje Ustava FNRJ.

Naše vrijeme

Razvoj socijalističke Jugoslavije. Obnova zemlje. Petogodišnji plan. Izmjena sjeverozapadnih granica FNRJ (Pariska konferencija i sporazum s Italijom). Izgradnja socijalizma. Promjena ekonomsko-društvene strukture. Napadaj zemalja Informbiroa. Peti kongres KPJ. Novi ustavni zakon. Radničko i društveno samoupravljanje. Šesti kongres KPJ. Borba za nezavisnost Jugoslavije i mir u svijetu. Naša vanjska politika protiv vojnih blokova, a za mirnu aktivnu koegzistenciju među narodima. Perspektivni privredni plan i daljnja izgradnja socijalizma. Sedmi kongres SKJ i važnost novog programa SKJ.

Jugoslavenska i svjetska književnost

Pojam književnosti. Lijepa književnost, njezini zadaci i značaj u društvu.

Period buržoasko-demokratskih revolucija u Evropi u XIX st. Razvoj građanske književnosti.

Romantizam u svjetskoj književnosti, karakteristika i najvažniji predstavnici Byron, Puškin, Hugo. Njihov značaj u svjetskoj književnosti i najvažnija djela.

Romantizam u književnostima jugoslavenskih naroda. Hrvatski narodni prepored i srpski ustanci. Značenje i karakteristika nove književnosti. Vuk Karadžić, borba za uvođenje narodnog jezika u književnost. Borba za zajednički jezik i pismo. Utjecaj narodne poezije na umjetničku književnost. Glavni predstavnici Ljudevit Gaj, Ivan Mažuranić, Petar Preradović, Branko Radičević, Jovan Jovanović Zmaj, Đuro Jak-

šić, Petar Petrović Njegoš, Jovan Sterija Popović, France Prešern. Najvažnija djela, tematika i značenje.

August Šenoa. Njegovo mjesto u hrvatskoj književnosti na prijelazu iz romantizma u realizam. Najvažnija djela.

Prilike u svijetu poslije buržoasko-demokratskih revolucija. Razvoj filozofije i prirodnih nauka, pojava naučnog socijalizma.

Realizam u svjetskoj književnosti. Društveno-ekonomske i političke prilike u drugoj polovici XIX st. Jačanje kapitalizma, razvitak radničkog pokreta. Odras u književnosti. Najznačajniji predstavnici Balzac, Zola, Gogolj, Turgenjev, Tolstoj. Karakteristika i značenje svakoga pojedinoga, najvažnija djela.

Realizam u književnostima jugoslavenskih naroda. Karakteristika. Glavni predstavnici u Hrvatskoj Ante Kovačić, Silvije Strahimir Kranjčević, najvažnija djela i njihovo značenje.

Svetozar Marković, nacionalni revolucionar i socijalni borac, teoretičar realizma u književnosti. Njegov utjecaj na srpsku književnost. Najznačajniji predstavnici srpskog realizma Simo Matavulj, Stevan Sremac, Branislav Nušić. Karakteristika književnog stvaranja, glavna djela, odraz društvenih prilika u djelima.

Realizam kod Slovenaca. Simon Gregorčič, Janko Kersnik, Anton Aškerc, bitne značajke književnog stvaranja.

Političko-ekonomske i društvene prilike u svijetu u doba imperijalizma. Moderne književnosti u svijetu, prvaci i strujanja: simbolizam, impresionizam, ekspresionizam, futurizam, i nadrealizam. Glavne značajke.

Moderna u hrvatskoj književnosti. Utjecaj stranih književnosti na hrvatsku književnu omladinu. Lirika kao najsnažnija književna vrsta Moderne. Značajni predstavnici Vladimir Nazor, Dinko Šimunović, A. G. Matoš, Vladimir Vidrić. Karakteristika i važnija djela.

Moderna kod Srba. Utjecaj zapadnih književnosti, kult forme u lirici, jačanje borbene poezije i proze pod utjecajem političkih prilika u Srbiji i Bosni. Predstavnici Bora Stanković, Jovan Dučić, Petar Kočić, Aleksa Šantić, karakteristika i najvažnija djela.

Moderna u Sloveniji. Političke i kulturne prilike u Sloveniji, razvoj radničkog pokreta. Progresivni karakter slovenske moderne književnosti. Najznačajniji predstavnici Ivan Cankar, Oton Župančič, njihov značaj i karakteristika.

Političke i ekonomske prilike u svijetu uoči I svjetskog rata. I svjetski rat, Oktobarska revolucija. Odras u književnosti. Glavni predstavnici Maksim Gorki, Vladimir Majkovski, Thomas Mann, Jack London, John Steinbeck, Upton Sinclair i dr. Njihovo značenje u svjetskoj književnosti, glavna djela.

Književnost između dva rata kod nas. Nacionalne i društveno-političke prilike. Socijalna tematika u književnosti. Najznačajniji predstavnik Miroslav Krleža i njegov idejni i književni utjecaj. Ostali predstavnici August Cesarec, Ivo Andrić, Slavko Kolar, Vjekoslav Kaleb, Ranko Marinković, Tin Ujević, Novak Simić, Kosta Racin, Dobriša Cesarić, Gustav Krklec, Dragutin Tadijanović, Mihovil Pavlek-Miškina, Prežihov Voranc, Hasan Kikić, Jovan Popović, Desanka Maksimović, Isidora Sekulić. Najvažnija djela, njihova uloga i značaj.

Književnost za vrijeme Narodno-oslobodilačke borbe. Glavni predstavnici Vladimir Nazor, Ivan Goran Kovačić, Cedomir Minderović, Destovnik-Kajuh, Oton Župančič. Djela i karakteristika.

Suvremena književnost u svijetu. Glavni predstavnici Hemingway, Steinbeck, Sartre, Camus, Brecht, Remarque, Šolohov i dr. Najvažnija djela, karakteristike, vrijednost i značenje.

Suvremena književnost kod nas. Predstavnici Mirko Božić, Oskar Davičo, Dobrica Ćosić, Miško Kranjec, Ivan Lalić, Jure Franičević, Marin Franičević, Jure Kaštelan, Vojin Jelić, Matej Bor, Aco Šopov i dr. Djela, karakteristike, vrijednost i značenje.

Gradivo i program stručnog dijela ispita za arhivske pomoćnike III vrste, koji polažu ispit za arhivskog pomoćnika II vrste, sastoji se iz odgovarajućeg Programa stručnog ispita službenika ustanova u oblasti kulture propisan za arhivske pomoćnike II vrste.

Predsjednik Savjeta :

ANICA MAGAŠIĆ, v. r.

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
SAVJET ZA KULTURU I NAUKU

~~Za opći dio ispita:~~

Zagreb, 16. VI 1961.
Broj: 1598-1/1961.

Na temelju čl. 174. Zakona o javnim službenicima i čl. 20. Pravilnika o ispitima službenika ustanova u oblasti kulture (Službeni list FNRJ, br. 38-1960), Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske na sjednici od 15. VI 1961. donosi

RJEŠENJE

o imenovanju Ispitne komisije za polaganje stručnog ispita
u zvanju arhivski manipulant, arhivski pomoćnik
i arhivist

Sastav Ispitne komisije:

Predsjednik: STULLI BERNARD, direktor Državnog arhiva NR Hrvatske,
Zagreb

zamjenik: VOJNOVIĆ BRANKO, direktor Historijskog arhiva u Zagrebu.

Članovi:

1. BEUC DR IVAN, naučni suradnik Državnog arhiva, Zagreb,
zamjenik: BAČIĆ STJEPAN, arhivist Držav. arhiva, Zagreb.

2. BRANDT DR MIROSLAV, docent Filozof. fakulteta, Zagreb,
zamjenik: GROSS DR MIRJANA, docent Filozof. fakulteta, Zagreb.

Ispitivači:

Za opći dio ispita:

SUKNAIĆ ANTUN, savjetnik Držav. arhiva NRH, Zagreb,
zamjenik: IVANČEVIĆ DR VELIMIR, docent Pravnog fakulteta, Zagreb.

Za posebni dio ispita:

1. Arhivsko poslovanje i arhivistika:

NEMETH KREŠIMIR, arhivist Histor. arhiva, Zagreb,
zamjenik: BAČIĆ STJEPAN, arhivist Držav. arhiva, Zagreb.

2. Pomôćne historijske nauke:

BUTURAC DR JOSIP, arhivist Državnog arhiva, Zagreb,
zamjenik: ZMAJIĆ BARTOL, arhivist Držav. arhiva, Zagreb.

3. Propisi o arhivima:

STULLI BERNARD, direktor Državnog arhiva, Zagreb,
zamjenik: BEUC DR IVAN, naučni suradnik Držav. arhiva, Zagreb.

4. Historija naroda Jugoslavije i historijski izvori:

BRANDT DR MIROSLAV, docent Filozofskog fakulteta, Zagreb,
zamjenik: GROSS DR MIRJANA, docent Filozof. fakulteta, Zagreb.

5. Strani živi jezik:

Francuski:

TOMIĆ DR JOSIP, lektor Filozofskog fakulteta, Zagreb,
zamjenik: BATUŠIĆ DR IVANA, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Engleski:

GRGIĆ BERISLAV, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.
zamjenik: VLATKOVIĆ MIRA, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Ruski:

MENAC DR ANTICA, docent Filozof. fakulteta, Zagreb,
zamjenik: SKLJAROV MIHO, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Njemački:

KNOPFMACHER ROLAND, lektor Filozofskog fakulteta, Zagreb.
zamjenik: DEVČIĆ DEŠA, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Talijanski:

JERNEJ DR JOSIP, docent Filozofskog fakulteta, Zagreb,
zamjenik: CERNECCA DOMENICO, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Orijentalni jezik:

BAJRAKTAREVIĆ SULEJMAN, viši stručni suradnik Historijskog
instituta Jugoslavenske akademije, Zagreb,
zamjenik: UMIĆ MUSTAFA, lektor Filozofskog fakulteta, Zagreb.

6. Klasični jezik i staroslavenski:

Latinski:

BUTURAC DR JOSIP, arhivist Drž. arhiva NRH, Zagreb,
zamjenik: VRATOVIĆ VLADIMIR, asistent Filozof. fakulteta, Zagreb.

Grčki:

GORTAN DR VELJKO, red. prof. Filozof. fakulteta, Zagreb.
zamjenik: SIRONIĆ DR MILIVOJ, docent Filozof. fakulteta, Zagreb.

Staroslavenski:

ŠTEFANIĆ VJEKOSLAV, viši naučni suradnik Historijskog
instituta Jugoslavenske akademije, Zagreb,
zamjenik: HERCIGONJA EDUARD, asistent Filozofskog fakulteta, Zagreb.

Zapisničar:

ŠOJAT VESNA, arhivski pomoćnik Državnog arhiva u Zagrebu,
zamjenik: VUJČIĆ ANTUN, kancelarijski referent Drž. arhiva u Zagrebu.

Komisija će raditi prema Pravilniku o ispitima službenika ustanova u oblasti kulture i propisanom Programu.

Sjedište Komisije i mjesto polaganja ispita je u Državnom arhivu u Zagrebu.

Ispitna komisija dužna je da kandidate uputi na literaturu potrebnu za savladavanje gradiva propisanog ovim Programom, kao i to da im dade sva objašnjenja u vezi s polaganjem stručnog ispita.

Predsjednik Savjeta:
ANICA MAGAŠIĆ, v. r.

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
SAVJET ZA KULTURU I NAUKU

Broj: 1598/1-1961.

Zagreb, 16. VI 1961.

Na temelju čl. 35. i 36. Pravilnika o ispitima službenika ustanova u oblasti kulture (Službeni list FNRJ, br. 38-1960), Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske na sjednici od 15. VI 1961. donosi

RJEŠENJE

o imenovanju Stručne komisije za polaganje posebnog ispita za priznanje srednje stručne spreme službenicima u zvanju pomoćni preparator, bibliotečni manipulant i arhivski manipulant i više stručne spreme službenicima u zvanju knjižničar treće vrste i arhivski pomoćnik treće vrste

Sastav Komisije:

Predsjednik: MIŠIĆ JELKA, naučni suradnik Nacionalne sveučilišne biblioteke, Zagreb,

zamjenik: VUJNOVIĆ VLADO, direktor Radničke biblioteke, Zagreb.

Članovi:

1. VIDMAR JOSIP, asistent pri Sveučilištu, Zagreb,
zamjenik: NEMETH KREŠIMIR, arhivist Historijskog arhiva, Zagreb.
2. GRUM ŽELJKO, kustos Kabineta grafike Jugoslavenske akademije, Zagreb,
zamjenik: KLOBUČAR OLGA, viši kustos Muzeja za umjetnost i obrt, Zagreb.

Ispitivači:

Za opći dio ispita:

1. Državno i političko uređenje Jugoslavije za srednju i višu stručnu spremu:
ČIČA VOJISLAV, šef Odsjeka za stručno obrazovanje kadrova pri Sekretarijatu za opću upravu Hrvatske,
zamjenik: MILJEVAC ANTE referent u Odsjeku za stručno obrazovanje kadrova.
2. Upravljanje u društvenim službama s posebnim osvrtom na upravljanje u oblasti kulture za srednju stručnu spremu, a s nadopunom »i financiranje ustanova u oblasti kulture« za višu stručnu spremu:
MOAČANIN FEDOR, direktor Muzeja Srba u Hrvatskoj, Zagreb,
zamjenik: TURINA DR ZVONIMIR, tajnik Konzervatorskog zavoda, Zagreb
3. Historija naroda Jugoslavije i ukratko opća historija srednjeg i novog vijeka za srednju spremu, Opća historija i historija naroda Jugoslavije za višu spremu:
ČUBELIĆ TOMO, profesor Više Pedagoške škole, Zagreb,
zamjenik: HRUŠ JOSIP, direktor Srednje farmaceutске škole, Zagreb.
4. Narodni jezik, jugoslavenska književnost i najznačajnija djela svjetske književnosti za srednju spremu, Jugoslavenska i svjetska književnost za višu spremu:
MILACIĆ KARMEN, profesor VIII gimnazije, Zagreb,
zamjenik: PETROVIĆ ASJA, profesor II gimnazije, Zagreb.
5. Opća geografija i geografija Jugoslavije za srednju spremu:
ČUBELIĆ TOMO, profesor Više pedagoške škole, Zagreb.

Za posebni dio ispita

Arhivska struka:

1. arhivistika (opći pojmovi, rad na zaštiti, sređivanju i obradi materijala, korištenja arhivske građe, arhivski depo i zgrada, arhiv i registratura, rad u stručnoj biblioteci:

NEMETH KREŠIMIR, arhivist Historijskog arhiva, Zagreb,

zamjenik: BAČIĆ STJEPAN, arhivist Državnog arhiva, Zagreb.

2. propisi o arhivima:

STULLI BERNARD, direktor Državnog arhiva, Zagreb.

zamjenik: BEUC DR IVAN, naučni suradnik Državnog arhiva, Zagreb.

3. historija naroda Jugoslavije u vezi sa fondom arhivske građe, historiju XIX i XX vijeka naroda Jugoslavije — sa posebnim osvrtom na organizaciju vlasti i uprave:

BRANDT DR MIROSLAV, docent Filozofskog fakulteta, Zagreb,

zamjenik: GROSS DR MIRJANA, docent Filozofskog fakulteta, Zagreb.

4. Osnovno poznavanje stranog jezika:

Francuski:

TOMIĆ DR JOSIP, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb,

zamjenik: BATUŠIĆ DR IVANA, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Engleski:

GRGIĆ BERISLAV, lektor Filozof. fakul., Zagreb.

zamjenik: VLATKOVIĆ MIRA, lektor Filozof. fakul., Zagreb.

Ruski:

MENAC DR ANTICA, docent Filozof. fakulteta, Zagreb,

zamjenik: SKLJAROV MIHO, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Njemački:

KNOPFMACHER ROLAND, lektor Filozof. fakul., Zagreb,

zamjenik: DEVČIĆ DEŠA, lektor Filozof. fakul., Zagreb.

Talijanski:

JERNEJ DR JOSIP, docent Filozof. fakulteta, Zagreb,

zamjenik: CERNECCA DOMENICO, lektor Filozof. fakulteta, Zagreb.

Orijentalni jezik:

BAJRAKTAREVIĆ SULEJMAN, viši stručni suradnik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije, Zagreb,

zamjenik: UMIĆ MUSTAFA, lektor Filozofskog fakulteta, Zagreb.

Zapisničar:

JANUŠIĆ VLADIMIR, administrator Konzervatorskog zavoda, Zagreb.

Sjedište Komisije i mjesto polaganja ispita je u Konzervatorskom zavodu u Zagrebu.

Ispitna komisija dužna je da kandidate uputi na literaturu potrebnu za svladavanje gradiva propisanog ovim Programom, kao i to da im dade sva objašnjenja u vezi s polaganjem stručnog ispita.

Predsjednik Savjeta:

ANICA MAGAŠIĆ, v. r.